

DET TEOLOGISKE
MENIGHETSAKULTET

”...og leger såret som den slo”

Gudsbilder og salmen *Lær meg å kjenne dine veie.*

Kristine Bekken Aschim

Veileder

Sverre Dag Mogstad, professor

*Masteroppgaven er gjennomført som ledd i utdanningen ved
Det teologiske Menighetsfakultet og er godkjent som del av denne utdanningen*

Det teologiske menighetsfakultet, 2014, høst
AVH504: Spesialavhandling med metode (30 STP)
Cand.theol.

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	5
1.1 Tema og problemstilling	5
1.2 Materiale og metode	5
1.2.1 Om Salmen – Bakgrunn, tilblivelse og funksjon	5
Lær meg å kjenne dine veie	6
Forfatteren	7
Salmens tilblivelse og bakgrunn	7
Omtale av salmen	8
1.2.2 Teoritilfang	8
1.2.3 Metode og opplegg for avhandlingen	9
2 Teori	10
2.1 Gudsbilder	10
2.1.1 Frielingsdorf: Usunne og sunne gudsbilder	10
2.1.1.1 Den demoniske dommeren eller nådens og kjærlighetens Gud	10
2.1.1.2 Dødens Gud eller Livets Gud	13
2.1.1.3 Regnskapsføreren eller Den gode hyrde	15
2.1.1.4 Oppdragsgiveren eller fruktbarhetens Gud	17
2.1.2 Shea: Overjegguden og Den levende Gud	21
2.1.2.1 Overjegguden	21
2.1.2.2 Den levende Gud	25
2.1 Litteraturteori	29
2.2.1 De lyriske sjangre	29
2.2.2 Leser-responsteori, resepsjonestetikk og Wolfgang Iser	31
3 Analyse	33
3.1 Tekstens oppbygning	33
3.2 Melodisk analyse	34
3.3 Teologis analyse 1: Frielingsdorf	35
3.3.1 De usunne gudsbildene	35
Den demoniske dommeren	35
Dødens gud	36
Regnskapsføreren	37
Oppdragsgiverguden	38
Sammenfatning	38
3.3.2 De sunne gudsbildene	39
Nådens og kjærlighetens Gud	39

Livets Gud	40
Den gode hyrde	40
Fruktbarhetens Gud	41
Sammenfatning.....	42
3.4 Teologisk analyse 2: Shea.....	42
3.4.1 Overjegguden.....	42
3.4.2 Den levende Gud.....	43
3.4.3 Konklusjon	44
4 Diskusjon.....	45
4.1 Funn i analysen	45
4.2 Det lyriske jeg og det lesende jeg.....	46
4.2.1 Den demoniske dommeren – Nådens og kjærlighetens Gud	46
Den demoniske dommeren	46
Nådens og kjærlighetens Gud.....	47
Sammenfatning.....	47
4.2.2 Dødens gud – Livets Gud.....	48
Dødens gud.....	48
Livets Gud	49
Sammenfatning.....	49
4.2.3 Regnskapsføreren – Den gode hyrde	50
Regnskapsføreren	50
Den gode hyrde	50
Sammenfatning.....	51
4.2.4 Oppdragsgiverguden – Fruktbarhetens Gud.....	51
Oppdragsgiverguden.....	51
Fruktbarhetens Gud	52
Sammenfatning.....	52
4.2.5 Oppsummering	52
4.3 Hvordan salmen er oppfattet gjennom salmens plassering i salme- og sangbøker og i omtaler av den	53
4.3.1 Plassering i ulike sangbøker.....	53
4.3.2 Tolkningen av salmen i omtaler på blogger, i menighetsblader og i Nytt norsk salmeleksikon	54
4.3.3 Nytt norsk salmeleksikon	55
4.3.4 Diskusjon	55
4.4. Oppbygning	57
5 Konklusjon.....	58

Litteratur:59

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Tema for min avhandling er gudsbilder og salmen ”Lær meg å kjenne dine veie”. Dette er en salme som jeg lenge var veldig glad i og har hørt flere andre snakke positivt om, men etter hvert fikk jeg høre at enkelte syntes den var helt forferdelig og hadde store problemer med å synge den. Først når jeg hørte noen snakke om salmen på denne måten, merket jeg meg hva salmens siste vers faktisk sier, og salmen ble med ett mye mer problematisk også for meg. Dette vakte min interesse for å skrive om salmen.

I tre semestre i studietiden deltok jeg i en troshistoriegruppe. Et av de årene falt også sammen med at jeg tok et valgemne i religionspsykologi. I arbeidet med min egen troshistorie, kombinert med lesningen av i ”Når glassflaten brister” som var boken vi brukte i troshistoriegruppen, gikk det for første gang virkelig opp for meg hvor ulike gudsbilder mennesker kan ha, og hvordan noen av disse gudsbildene kan fjerne en lenger fra Gud og fra et ønske om å ha en relasjon til ham.

Jeg ønsker å se salmen i møte med ulike typer gudsbilder. Ikke i en systematisk-teologisk fremstilling av gudsbilder, men i et pastoralteologisk og religionpsykologisk perspektiv. Jeg ønsker å se hva som kan skje i dette møtet, hvilke tolkningsmuligheter som ligger i salmen for ulike typer gudsbilder.

Problemstillingen for avhandlingen blir derfor ”Hva kan skje i møte mellom ulike typer gudsbilder og salmen *Lær meg å kjenne dine veie?*”

1.2 Materiale og metode

1.2.1 Om Salmen – Bakgrunn, tilblivelse og funksjon

Under følger salmens tekst. Jeg har nummerert vers og linjer i teksten, slik at jeg senere, i analysen og diskusjonen, kan referere til verse - og linjenummer, slik at jeg ikke trenger å gjengi den samme teksten om og om igjen. Dette vil jeg gjøre på følgende måte: Om det er snakk om 5. og 6. linje i første vers, skriver jeg 1.5-6. Gjelder det de samme linjene i det tredje verset, blir det 3.5-6. Videre vil jeg presentere salmens tilblivelse, bakgrunn og litt om omtaler jeg har lest i media for å gi et bakteppe jeg vil bruke i diskusjonsdelen.

Lær meg å kjenne dine veie

1

1 Lær meg å kjenne dine veie
2 og gå dem trøstig skritt for skritt!
3 Jeg vet at hva jeg fikk i eie,
4 er borget gods, og alt er ditt.
5 Men vil din sterke hånd meg lede,
6 jeg aldri feil på målet ser,
7 og for hvert håp som dør her nede,
8 får jeg et håp i himlen mer.

2

1 Lær meg å kjenne dine tanker
2 og øves i å tenke dem!
3 Og når i angst mitt hjerte banker,
4 da må du kalle motet frem.
5 Når jeg har tenkt meg trett til døden,
6 si så hva du har tenkt, o Gud!
7 Da kan jeg se at morgenrøden
8 bak tvil og vånde veller ut.

3

1 Men lær meg fremfor alt å kjenne
2 din grenseløse kjærighet,
3 den som kan tusen stjerner tenne
4 når lykkens sol for meg går ned.
5 Den tørrer tåren som den skapte,
6 og leger såret som den slo.
7 Dens vei går gjennom det vi tapte,
8 den gir oss mere enn den tok.

Forfatteren¹

Jacob Peter Mynster Paulli (1844-1915) var en dansk prest og forfatter. I 1868 ble han cand-theol og han var tilknyttet Vor Frue kirke i København fra 1876. Der ble han stiftsprost i 1892. Fra 1884 var han kongelig konfessionarius og fra 1887 var han lærer i homiletikk ved pastoralseminaret. Paulli hadde flere sentrale verv i kirken og i den danske indremisjon og han var kjent som ”hovedstadens ypperste prædikant”. Han ble aldri noen stor salmedikter, men særlig én salme er han kjent for, og det er salmen ”Jert hus skal i bygge” (La huset bli bygget).

Bibliografi

Jakob Paulli har hatt en virksomhet som forfatter som i hovedsak havner innenfor det religiøse område med prekensamlinger og oppbyggelige betraktninger. Sammen med sokneprest Harald Stein, ga han ut ”Kristelig kalender” fra 1869-76, der han bidro med kirkehistoriske artikler og dikt. Andre ting han har forfattet er ”Bibelske Skitser” (1881), ”Fader Vor” (1896). ”Af Jesu Lignelser” (1901) og diktsamlingen ”Skygger og Lys” (1902). Vilhelm Østergaard beskriver han som en dikter som ”viser en betydelig og selvstendig poetisk evne” som behersker den metriske form og tanker og syn som kommer til uttrykk viser at det stammer fra et ”varmt og bevæget digtersind”.²

Salmens tilblivelse og bakgrunn

Salmen Lær meg å kjenne dine veie, var en del av en diktsamling ”Skygger og Lys”, forfattet av Paulli. Den var altså i første omgang et dikt, en poetisk bønn. Denne ble utgitt i København i 1902. I Norge ble salmen kjent gjennom ”Sangboken” (1928/1955), og den kom deretter inn i Den norske salmebok.

Det er uvisst hva som ligger til grunn for salmens tilblivelse. Det går en historie om at den ble til etter at Paulli mistet hele familien sin i en brann, men dette er ikke en historie som kan bekreftes. Paullis kone døde i 1882, mens Paullis datter døde i 1958. Paulli selv døde i en brann i 1915, noe som vakte stor oppsikt, og det er godt mulig at flere hendelser har blitt blandet sammen.³

¹ Avsnittet bygger på Nytt norsk salmeleksikon, Trondheim 2012: bind 2, s 504

² Avsnittet bygger på Østergaard, C.V og Østergaard, V. 07: s 626

³ Bygger på Nytt norsk salmeleksikon, Trondheim 2012: s 504

Omtale av salmen

Lær meg å kjenne dine veie har blitt en kjent og kjær salme for mange nordmenn. Den har fått innpass i Den norske salmeboken, også i den nyeste utgaven på nr. 319. Sigvart Dagsland har spilt den inn på plate og Sissel Kyrkjebø sang den i bryllupet til Märtha Louise og Ari Behn, og den har derfor blitt kjent også utenfor kirken. I Danmark har den verken blitt like kjent eller populær, men den er ikke med i den danske salmebok. Kanskje er grunnen til at den er mer populær i Norge enn i Danmark at teksten i Norge har blitt satt sammen med en vakker folketone? Alt jeg har lest om salmen på nettet, på salmeblogger og i menighetsblader, gir inntrykk av at denne salmen er folk veldig glad i. I Norge vel og merke. Det er vanskeligere å finne omtaler av salmen når jeg søker på dansk. Jeg har også hørt flere si at de synes den salmen er helt forferdelig. At gudsbildet, særlig i det siste verset, gjør at de ikke klarer å synge salmen osv. Så, for noen er denne salmen populær, kjent og godt likt, særlig oppleves denne salmen som meningsfull og som en god trøst for folk som er i sorg over å ha mistet noen nære, mens for andre er dette en problematisk salme.

Salmen er mest kjent med folketonen fra Åseral, men det brukes også to andre melodier, og historien bak hvordan den ene melodien ble til, er et eksempel på hvordan folk i sorg kan finne trøst og håp i denne salmen. Oberstene i frelsesarmeen, Lars og Anna Jarnes, var misjonærer i Afrika. De opplevde å miste deres datter, Liv, mens de var der, og dette ble naturligvis veldig tungt for dem, og det faktum at de var langt hjemmefra, gjorde det muligens enda tyngrer. Særlig gikk det hardt inn på moren som slet med å forstå hvorfor dette måtte skje. Men mens sorgen og fortvilelsen var størst og situasjonen mørkest, kom Jakob Paullis bønnetekst, "Lær meg å kjenne dine veie", til dem. Og særlig Anna fant stor trøst og mening i denne bønneteksten, og syntes at den burde kunne synges. Så da komponerte hun rett og slett en melodi til den.⁴

1.2.2 Teoritilfang

I teorikapitlet vil jeg starte med å presentere to gudsbildeteorier som begge er pastoralteologiske og religionspsykologiske arbeider. Den første gudsbildeteorien er presentert av psykolog og teolog Karl Frielingsdorf. Jeg bruker boken "*Seek the face of God: Discovering the power of your images of God*" som er en forenklet, engelsk versjon av hans arbeid "*Dämonische Gottesbilder*". Han deler ulike typer gudsbilder inn i fire dimensjoner:

⁴ Stoveland, 2000: 93-94

fire typer usunne gudsbilder og deres tilsvarende sunne gudsbilder. Den andre gudsbildeteorien er det ”professor of pastoral care and counseling” på ”the Institute of Religious Education and Pastoral Ministry, Boston College”, John J. Shea som står bak. Hans arbeid viser to ulike typer gudsbilder, gudsbilder for individer under utvikling, og gudsbilder for et voksent individ.

Videre vil jeg også presentere noe litteraturteori. De litteraturteoriene jeg har valgt å presentere, er teorier som kan belyse hvordan en tekst kan åpne for at mennesker kan legge sine erfaringer inn i teksten når de tolker den. Jeg har valgt å gi en presentasjon av de lyriske sjangre, der salmesjangeren er en undersjanger, fordi det hører med til sjangeren at tekstene åpner for ulike tolkninger. Deretter vil jeg gi en presentasjon av leser-respons-teori og særlig resepsjonestetikken til Wolfgang Iser. Dette er teorier som særlig vektlegger samspillet mellom teksten og leseren for meningsskapning.

1.2.3 Metode og opplegg for avhandlingen

For å se hvordan gudsbildet i denne salmen kan forstås, vil jeg gjøre en analyse der jeg kobler sammen gudsbildeteoriene og salmen. Derfor vil jeg først presentere disse teoriene. Deretter analyserer jeg ved å lese salmen i lys av de ulike gudsbildene. Jeg gjør også en litteraturteoretisk og melodisk analyse av salmen for å se hvilken innvirkning dette kan ha på folks oppfatning av salmen. Til slutt vil jeg samle sammen trådene fra teori- og analysekapittelet og gjøre noen refleksjoner rundt disse i et diskusjonskapittel.

2 Teori

2.1 Gudsbilder

I det følgende vil jeg gi en presentasjon av to forfatteres fremstilling av gudsbilder.

Frielingsdorf fokuserer på usunne og sunne gudsbilder. Han samler ulike gudsbilder inn under fire sett med usunne gudsbilder og fire sett med sunne gudsbilder som tilsvarer de usunne.

Han ender da opp med fire dimensjoner av gudsbildetyper. Shea samler ulike gudsbilder inn i en utviklingskurve der han skriver om det umodne og modne selv. Gudsbildene til det umodne selv har et utviklingspotensial. Disse samler han under betegnelsen 'overjegguden'.

Gudsbildene til det fullt utviklede, modne selv samles under betegnelsen 'den levende Gud'.

Han gir fem karakteristikker som er felles for de ulike gudsbildene under hver av betegnelsene. Disse fremstillingene skal jeg videre bruke i en analyse av salmen, og se på hva som skjer i møte mellom gudsbilde og salme. Jeg går rett på presentasjonen av de ulike dimensjonene, da jeg først og fremst er interessert i å se på de ulike typene gudsbilder, og ikke i så stor grad hvordan de oppstår. Det vil likevel komme frem i presentasjonen, særlig av de usunne gudsbildene, hva slags erfaringer som kan ha ført til et slikt gudsbilde, og noe av dette vil jeg også bruke videre i mitt arbeid.

2.1.1 Frielingsdorf: Usunne og sunne gudsbilder

2.1.1.1 Den demoniske dommeren eller nådens og kjærlighetens Gud

*Den demoniske dommeren*⁵

Den demoniske dommeren er en fryktinngytende, nådeløs super-gud som ikke viser forståelse eller vennlighet. Syndere må bli straffet og gjøre bot til orden er gjenopprettet, og han gir straff for hvert minste regelbrudd og spør ikke etter motiv eller forklaring. En har en forståelse av at Gud må bli fryktet og elsket som gjør at en oppfatter Guds nærvær som irrasjonelt.

En variasjon over dette gudsbildet, er Gud som en streng, allmektig og autoritær far. Den eneste måten å gjøre ham fornøyd, er ved å oppføre seg som et lydige barn. Et slikt gudsbilde er ofte formet etter farsfiguren en har erfart i barndommen, og særlig hvis forholdet til faren har vært negativt. Forholdet til denne guden vil være basert på frykt og mistillit, og mennesket

⁵ Avsnittet bygger på Frielingsdorf 2006: 64-68

vil enten underkaste seg eller bli helt avhengig av autoritet og mister følelsen av individuelt ansvar. Det hører med til dette gudsbildet at Gud straffer den delen av kroppen som var involvert i synden.

Dette gudsbildet kan oppstå for eksempel hvis mennesker overfører negative nøkkelerfaringer fra barndommen over i sitt voksne liv. De føler seg mindreverdige og har en underbevisst tro på at Gud oppfører seg mot dem på samme måte som deres foreldre gjorde i barndommen. De har en tanke om at de ikke er elskverdige, og til og med Gud kan ikke gjøre mer enn å tolerere dem.

Mennesker som har dette gudsbildet, kan prøve å unngå straffen ved livets slutt ved for eksempel å straffe seg selv. De ser dette også som betalingen for at de skal få fortsette å leve. De kan få en forestilling om at Gud oppmuntrer til selvfornektelse og ydmykhet, noe som kan føre til en negativ askese. De kan oppleve livet sitt som verdiløst, at de aldri kan oppnå noen form for selvbestemmelse eller fri hengivenhet, og at de eksisterer kun på nåde. De ser seg selv som en skapning Gud bebreider seg selv for. Sinnet for at de ikke kan leve slik de selv ønsker, vil særlig mennesker med lav selvfølelse rette mot seg selv. Samtidig tror de ikke at de er ansvarlige for dette elendige livet, like lite som de er ansvarlige for deres barndom. Begge deler ble gitt dem av en gud som er ubevegelig.

Noen takler forholdet til denne guden ved å ta avstand fra ham for å unngå konfrontasjon. De beskriver Gud som fjern, og at han tillater menneskene å leve livene sine slik de selv ønsker. Disse har undertrykt angsten sin, og den vil etter hvert komme til overflaten. De kan forestille seg en gud som ligner en gammel, skrøpelig bestefar med langt, hvitt skjegg.

*Nådens og kjærlighetens Gud*⁶

Bildet av den sanne Gud som sidestilles med den demoniske dommeren, er den barmhjertige og kjærlige Far som tar vare på barna sine som en mor. Dette gudsbildet beskrives godt ved hjelp av lignelsen om Sønnen som kom hjem (Luk 15, 11-32). Gud er barmhjertig og gir barna sine frihet, selv om han risikerer at de drar hjemmefra til et fremmed land, og sløser bort alt. Men om et barn skulle gjøre dette, venter ikke Gud med straff, men med velsignelse

⁶ Avsnittet bygger på Frielingsdorf 2006: 69-73

og med utstrakte armer. Barnet har allerede vært gjennom nok vanskeligheter og lidelse i dets forvillelse og svikt og dermed blitt straffet nok. Den kjærlige faren ønsker ikke å utsette barnet for mer lidelse og ydmykelse enn det allerede har vært gjennom. Det eneste faren ønsker å vise barnet, er at den kjærligheten som det har søkt etter på alle de gale stedene, har vært der hele tiden og at han alltid har vært, og vil være der for det. Gud er ikke interessert i menneskenes skyld, men i livene deres og han har en kjærlighet til barna sine som ikke kveler dem, men setter dem fri. En kjærlighet som han gjerne vil gi dem, men kun hvis de ønsker det; han holder ikke fast på dem som om de var hans eiendom.

Gud ønsker å gi barna sine fullverdige liv. Når sønnen kommer tilbake til faren, ønsker han å jobbe for ham, men i stedet stiller faren i stand en fest for ham og tar ham tilbake som sin sønn. De gjenforenes selv om sønnen har sløst bort arven til faren, og han blir til og med gjort til arving igjen.

Når vi en gang skal dømmes, kan det være beroligende å vite at Jesus, som selv har levd som menneske, som har kjent smerte, fristelse, glede osv. på kroppen, er den som skal dømme oss. Gud lar det være opp til ham å dømme på dommens dag. En tolkning av dom og helvete i dette gudsbildet er gjort av Hans Urs von Balthasar. Når det gjelder urettferdigheter, er oppreisning kun mulig ved Gud. Dommedagen vil komme, og den vil være forferdelig, men det er fordi at når en først ser og opplever Guds kjærlighet, vil den være utrolig smertefull. I dommens time vil denne kjærligheten bli åpenbart, også, for dem som ikke har trodd på den, og vi vil innse hvor lite vi har trodd på den kjærligheten og hvor mye vi har gått glipp av og hvor mye smerte vi har forårsaket, både for oss selv og andre. Det er altså ikke snakk om evig fortapelse, men en smerte i møte med kjærligheten for alle mennesker. Og dette er mennesker som er frelst.

Når Jesus snakker om Guds nåde, er det ikke bare av hensyn til enkeltmennesket og dets synder som blir tilgitt, men han ønsker også å invitere mennesker til å bli Gud lik og gi videre Guds nåde til andre. Dette er en vanskelig oppgave, og den er bare mulig hvis vi ser det i forhold til erfaringen av å være Guds sønner og døtre, og hvis livet vårt er forankret i et kjærlig forhold til Gud.

2.1.1.2 Dødens Gud eller Livets Gud

Dødens gud⁷

Dødens gud kan fremstå som en god ånd, og kan bli destruktiv om den ikke blir avslørt. Han er uforutsigbar og skaper eksistensiell frykt. Han kan i det ene øyeblikket være vennlig, mens han i det neste kan være misbilligende. Det er som om han holder livet i en tråd og kan kutte den når som helst.

Dette er et gudsbilde som blant annet oppstår hos dem som har opplevd at deres eksistens har blitt truet. I svangerskapspsykologisk forskning kommer det fram at et barn allerede i morslivet kan bli påvirket av morens følelser, og at det kan merke om det er ønsket eller ikke. Om moren, om det så bare skulle være for en periode helt i starten av svangerskapet, helst skulle ønske at barnet ikke levde, vil dette kunne påvirke barnet. Livet kan starte med en avvisning, en ambivalens eller en bekreftelse, og om en avvisning eller ambivalens fortsetter etter fødselen, vil dette forsterke påvirkningen på barnet. En underbevisst avvisning rundt barnets liv, kan ende med at moren prøver å skape en større mening rundt barnet, at hun prøver å snu ambivalensen for familiens, kirkens, barnets eller Guds skyld. Barna som starter livet sitt med en avvisning eller ambivalens hos moren, kan få en grunnleggende mistillit til livet, og en tro på at det ikke har noen rett til å leve. Følelsen av å være avvist, uønsket eller uvelkommen kan bli overført på gudsbildet. En vil føle seg nødt til å lukke seg, holde seg stille og underkaste seg for å klare å overleve i møte med demonen.

De som har et bilde av Gud som dødens gud, kan sitte med følelser av desperasjon og av at livet er håpløst. Det kan føre til at de søker desperat en vei ut, og dette kan blant annet lede til tvangstanker som skal beskytte dem fra denne guden. De kan utvikle en perfektjonisme, et liv innenfor beskyttende rammer som ikke kan krenkes, men som verken gir dem fotfeste eller en levende identitet, og der det ikke er noe rom for individualitet, svakhet, personlige behov eller ønsker. Det kan bli farlig hvis mennesker som opplever at livet deres er truet, utvikler en hevnlust, og tror at det enten handler om å drepe eller å bli drept.

De som har måttet frykte for livet fordi foreldrene har bedt om at de skulle dø, har blitt dømt til å leve i dødens skygge. Noen blir så preget av frykten for å dø at de kun kan føle seg

⁷ Avsnittet bygger på Frielingsdorf 2006: 73-78

levende når livet deres er truet, når de lever på kanten; når de kjenner dødsfrykten på kroppen i farlige situasjoner, føler de et ønske om å leve. I disse situasjonene kan de klenge seg fast i dødens gud og håpe på at han vil spare livet deres også denne gangen. De vil ha drømmer preget av frykt for å dø. Ord som ikke har direkte med døden å gjøre, kan likevel linkes til den. Og uttrykk som tilsynelatende er positive og bekreftende, kan også ha en negativ begrensning som de vil merke seg.

*Livets Gud*⁸

Den demoniske dødens gud påvirker mange mennesker, uten at den blir lagt merke til. Mennesker som ser livet som en lidelse eller byrde og som opplever å leve mer i dødens skygge enn i håpets lys. Men, de kan finne veien til den sanne Livets Gud om de forsøker å avsløre dødens Gud.

En hjelp kan være å minnes dåpsløftene, og igjen forsake det onde slik det ble gjort på dåpsdagen. Hvert enkelt barn som har blitt døpt, har blitt nevnt ved navn og lovet å kunne leve i friheten som Guds barn. Det kan ta et helt liv å komme seg dit at en klarer å tro på løftene en fikk i dåpen, for tvilen fra den demoniske dødens gud kan ha fått et godt rotfeste. Løftet som Gud ga til alle gjennom dåpen, kan være en god kontramelding.

Peter refererer til Jesus som livets opphavsmann i Apostlenes gjerninger. Han viser disipler og alle troende veien til det sanne liv. Jesu liv hadde sitt opphav i Gud. Det kunne ikke beseires av døden, men går ut over den fordi Jesus holder til i Guds livgivende rike der verken døden eller noen annen makt kan overvinne livet. Jesus er livets kilde, selve veien til livet og dem som følger han vil bli ledet forbi vår fysiske død og inn i det evige liv. Han inviterer oss til å holde hver skygge i livshistorien vår opp mot Guds lys. Da har vi muligheten til å skjelne mellom det som tjener livet og det som ikke gjør det.

Gud åpenbarer seg som Livets Gud både i det gamle og i det nye testamente. Han fyller menneskene med Livets Ånd og lar dem få del i hans guddommelige liv. I det gamle testamente blir Guds Ånd, ruach, assosiert med idéen. Han er også assosiert med vinden og Guds livgivende pust. Den er tilstede i skapelsen, svever over vannene og det blir pustet liv i

⁸ Avsnittet bygger på Frielingsdorf 2006: 81-85

menneskene, formet av leire. Det er Skaperens pust som holder Adam i live og hvis vi tar imot den, tar vi aktivt del i Guds opprettholdelse av livet. Guds pust er også i stand til å bringe døde tilbake til liv (Esek 37,9), og kan bringe nytt liv i det som har blitt fastlåst i oss også av dødsbudskap fra dødens gud, ved at livet har blitt truet eller ved at ens foreldre ikke har ønsket en. Denne Ånden er imidlertid ikke under vår kontroll. I det nye testamente, særlig hos Johannes og i Apostlenes gjerninger, blir det forkynt at Jesus er livets kilde og livets kraft. Han leder mennesker til liv. Jesu oppstandelse fra død til liv er en forsikring for dem som tror på ham om at Jesus også vil lede dem til liv.

Det er ikke til å komme bort fra at den fysiske døden er det siste som skjer i dette livet. Men det er kun midlertidig, en våkenatt som er en forløper til et evig liv i et kjærlig fellesskap med Gud. Et liv som går ut fra Gud og leder oss tilbake til fullendelse i Gud. Dødens demon ble bekjempet i Kristus. Gud lovet oss: ”deres liv er skjult med Kristus i Gud. Men når Kristus, deres liv, åpenbarer seg, da skal også dere bli åpenbart i herlighet sammen med ham.” (Kol 3,3-4)

Troen på Livets Gud blir utfordret hver gang vi møter lidelse og død. Men vi har fått et løfte om evig liv, hvis vi tror på Jesus og følger ham. Jesus har gått foran oss og gjort i stand et sted for oss.

2.1.1.3 Regnskapsføreren eller Den gode hyrde

*Regnskapsføreren*⁹

Et bilde av Gud som en regnskapsfører der Gud blir beskrevet som en truende vakthund, en storebror som alltid vokter over oss, en møysommelig legalist eller på lignende måter. Denne guden blir også sett som en nådeløs dommer av nesten alle. Han holder regnskap over synder og misgjerninger og deler ut straff for dem. Det er tanken om at Guds øye legger merke til alt som blir tolket negativt, heller enn å se at bibelen åpenbarer at dem som Gud vokter over er velsignet og heldige. Et slikt gudsbilde skaper mistillit. Guds øye blir sett som truende og kontrollerende, noe som kan skyldes at foreldrene har misbrukt forestillingen om at Gud vokter over oss ved å si ting som at ”selv om ingen skulle finne ut om dine synder, er Gud klar over dem og vil straffe deg for dem.” Foreldre som har gitt barna sine en frykt for å synde og som noen ganger har gjort dem overdrevent samvittighetsfulle. De oppfatter det å være

⁹ Avsnittet bygger på Frielingsdorf 2006: 89-96

kristen for slaveri og der de aldri vil være i stand til å adlyde helt. Om de gjør feil, vil det skape en skyld som stikker dypt og må bli tilgitt.

I stedet for å se regler og lover som retningsgivende hjelpemidler, blir de ansett for å være kontrollmekanismer som erklærer folk skyldig igjen og igjen og som dømmer dem.

Hele generasjoner av kristne har blitt formet av dette gudsbildet. De hjemsøkes av frykt og skyldfølelse og sliter med å oppdage et eget liv, fri for foreldrenes avguder. Frykt og skyldfølelse som de har fått med seg fra barndommen, og som de bevisst må konfrontere for at de ikke skal overføre dem på Gud. Flere fortellinger om Jesu møte med syndere kan være frigjørende å lese for dem som sliter med et sånt gudsbilde: Jesu møte med kvinnen som var en synder (Luk 7:36 ff.) eller kvinnen som hadde begått ekteskapsbrudd (Luk 8:1 ff.). De kan også få mye hjelp ved å lese om Sønnen som kom hjem (Luk 15,11 ff.) eller lignelsen om Den gode hyrde (Joh 10, Sal 23).

*Gud som den gode hyrde*¹⁰

Det som kan erstatte regnskapsguden, er bildet av Gud som Den gode hyrde. Forholdet mellom hyrden og sauene er et symbol på en omsorgsfull, mild, beskyttende og kjærlig relasjon mellom Gud og mennesker. Lam og sauer er forsvarsløse og kan lett gå seg vill. De trenger en hyrde som kan lede dem trygt fram og beskytte dem fra fare, som kan lete etter dem når de har gått seg bort og som kan bære dem trygt på sine skuldre.

Den gode hyrde holder et øye med hvert menneske; Han er glad i dem og sørger for at ingen av dem går seg vill. Dette er en klar motsetning til regnskapsguden som vokter over feil og mangler hos mennesker og tar aldri øynene bort fra dem. Han kontrollerer dem hele tiden, og tenker ikke på hvordan de har det. Den gode hyrde har et personlig forhold til hvert enkelt menneske: ”Jeg er den gode gjeteren. Jeg kjenner mine, og mine kjenner meg” (Joh 10,14) Den gode hyrdes blikk på menneskene er kjærlig og omtenkstomt, og han passer på dem natt og dag, slik at de ikke skal gå seg vill eller komme til skade. Han sørger for at de blir behandlet rettferdig og tar seg særlig av de vanskeligstilte og svake.

¹⁰ Avsnittet bygger på Frielingsdorf 2006: 97-99

Både det gamle og det nye testamente har fremstillinger av Gud som en hyrde. I det gamle testamente vektlegges det at Gud slår følge med mennesker og gjør veien klar for dem, særlig i vanskelige situasjoner: ”Herren selv skal gå foran deg. Han skal være med deg. Han svikter deg ikke og forlater deg ikke. Vær ikke redd og mist ikke motet!”(Deut 31,8). Blant annet leder Gud sitt folk ut av babylonsk fangenskap.

I det nye testamente tas metaforen om Den gode hyrde opp i Johannesevangeliet. Der blir Jesus beskrevet som Den gode hyrde som beskytter sine sauer og gir sitt liv for dem. De falske hyrdene, de som er innleid, stiller Jesus for retten fordi de kun har utnyttet sauene for sin egen fordel og løper sin vei ved synet av ulven uten å tenke på sauenes sikkerhet. Regnskapsguden kan lett bli avslørt som en falsk hyrde som holder flokken sin samlet ved å kontrollere dem og skape frykt hos dem. Jesus er velvillig overfor sine sauer og har en nær og kjærlig relasjon til flokken. Han snakker til hver enkelt, kaller dem ved sine navn og de følger ham.

Regnskapsguden kan også snakke med hver enkelt i flokken for å få dem på hans side, men han er ute etter personlig og egoistisk vinning, mens Den gode hyrde bryr seg om sauenes liv og hvordan de har det, og finner ikke ro før alle sauene hans har nådd målet; det evige liv.

Den gode hyrde overser sauenes feil og utnytter ikke deres svakheter og skyldfølelse, men setter dem heller fri fra det onde; det som har blitt bokført av regnskapsguden, har Den sanne Gud innløst. Sauen vil ikke lenger gå tørst eller sulten, og kan leve fredfullt og kjærlig sammen med Gud og sin neste. Den gode hyrde sørger for at alle er trygge sammen med ham og at ingen går fortapt.

2.1.1.4 Oppdragsgiveren eller fruktbarhetens Gud

*Oppdragsgiverguden*¹¹

Oppdragsgiverguden spiller på vårt prestasjons- og suksessorienterte samfunn. Han er opptatt av prestasjoner, av at vi skal være overdrevent gode. Det er prestasjonene som gir verdi, og menneskene bak prestasjonene er ikke viktige. Han er umulig å tilfredsstille og blir gjerne portrettert som et troll som aldri blir mett, som en vampyr som tapper livsenergien fra sine

¹¹ Avsnittet bygger på Frielingsdorf 2006: 101-108

ofre, eller som en despot som sitter på en trone. Han ignorerer menneskenes behov frem til de kan presentere en passende ytelse. Da kan han gi dem anerkjennelse, men kun for den tiden presentasjonen varer.

Dette gudsbildet kan særlig gjøre seg gjeldende for dem som har blitt oppdratt til å tenke at deres verdi er knyttet til prestasjoner og suksess, og som får bekreftelse og beundring av sine foreldre i forhold til hva de presterer. Det kan føre til at de blir perfektionister, får tvangstanker og eksistensiell frykt. De sliter med å bli uavhengige og selvstendige og har typisk vokst opp med mødre som krever en livslang takknemlighet for alt de har gjort for barna sine. Om barna prøver å skape seg et eget liv, kan de føle skyld for å gjøre opprør mot foreldrenes forventninger. Særlig er dette typisk for den førstefødte i en familie med flere barn. De kan oppleve at de tidlig må bli voksne, fordi de må ta ansvar for yngre søsken, og de må jobbe for å fortjene foreldrenes respekt. Dette kan være ekstra smertefullt for dem fordi de også har opplevd å få være enebarn, med de fordeler og den oppmerksomhet som følger med.

De som blir oppdratt til å være strebere og til å møte eller til og med overgå, visse prestasjonsstandarder, vil også forvente av andre at de skal gjøre det samme. De vil også overføre samme måte å tenke på til Gud. De tror at de må fortjene hans kjærlighet, og at Gud er prestasjonsorientert og hele tiden etterspør større og større prestasjoner. Eller så lever de sitt liv helt avhengig av andres godkjennelse.

Den midlertidige anerkjennelsen de opplever å få for sine prestasjoner, kan gi inntrykk av at Gud virkelig anerkjenner dem, men de forveksler anerkjennelsen av prestasjonen med anerkjennelse av individet. Det fører kun til en midlertidig økt selvfølelse, men for å kunne tilfredsstille denne guden, er en nødt til å overse sine begrensninger, svakheter og sykdom. De vil aldri kunne kjenne en ekte selvfølelse, men vil alltid være bestemt av noe utenfor dem selv; hengivenheten fra en prestasjonsorientert gud, eller anerkjennelsen fra andre.

Under temaet prestasjon og suksess er det også veldig vanlig med en misforstått oppfattelse av nestekjærlighet som er bredt praktisert i kirka og har voldt mye skade opp igjennom. Det fører blant annet til utbrenthet og en innvendig tomhet hos prester og pastorale ledere. Det bunner i en pedagogikk i kristne familier, skoler, seminarer osv., som idealiserer ensidig selvpoppofrelse og opphøyer den uselviske nestekjærligheten som den største dyden. En feiltolkning av den siste del av det dobbelte kjærlighetsbudet som lyder slik: ”Elsk din neste

over alt, men ikke deg selv.” ligger til grunn for denne oppfatningen. Den er basert på en uselviskhet som skal blidgjøre den prestasjonskrevende guden og overser det faktum at hos dem som skal klare å være uselviske, må det eksistere et selv.

Det kan være ganske vanskelig å avsløre den prestasjonskrevende guden, blant annet fordi prestasjon er så høyt vektlagt i vårt suksessorienterte samfunn. Og det er selvfølgelig også viktig med prestasjoner, det er derfor vi har evner og talent. Men i Bibelen blir vi invitert til å bruke disse mot et annerledes mål. Vil prestasjonene være til nytte eller skape hindring i menneskers liv?

*Fruktbarhetens Gud*¹²

Fruktbarhetens Gud kan gi klarhet i hva som virkelig betyr noe. Prestasjonen er ikke målet i seg selv, og mennesket kan samarbeide med Gud. I lignelsene om sennepsfrøet (Matt 13,31 ff.), ugresset og hveten (Matt 13,24 ff.), frøene som faller i god jord (Matt 13,3 ff.) og det sanne vintre (Joh 15,1 ff.), bruker Jesus bilder om fruktbarhet om Guds rike.

Vårt prestasjonsorienterte samfunn sier at hvert individs verdi bestemmes av deres prestasjoner. Alt må fortjenes, også kjærlighet, takknemlighet og respekt. Mange klager over hvor mye de har å gjøre. Likevel ønsker de det slik, for det å være opptatt har blitt et statussymbol. Ikke en gang de eldre blir spart for dette, og mange klager over at de har mindre fritid enn de hadde mens de fortsatt jobbet.

Fruktbarhet innebærer også prestasjon, og det kan gjøre at det er vanskelig å skille mellom fruktbarhetens Gud og oppdragsgiverguden. Men det er noen avgjørende forskjeller mellom de to: Den prestasjonskrevende guden ønsker å vite alt, bestemme og kontrollere og har kun ett mål i tankene, nemlig stadig større produksjon. Han ignorerer menneskene ansvarlige for prestasjonen, og er kun opptatt av prestasjonen i seg selv. Fruktbarhetens Gud, derimot, oppmuntrer til vekst. Han skaffer til veie frøene som vi kan plante så de vokser. Veksten skjer uten noen særlig påvirkning av mennesker. Fruktbarheten skaper rom for mysterium.

Dette krever tålmodighet; vi må la veksten få mulighet til å finne sted. Vi kan enten hemme

¹²Avsnittet bygger på Frielingsdorf 2006: 108-116

eller fremme vekst, men ekte vekst ligger i Guds hender. Det samme gjelder for verdier som vennskap, kjærlighet, lykke og helse. Det er gaver fra Gud som vi kan motta og akseptere, vi kan la dem vokse frem eller jobbe mot dem. Men til syvende og sist er de ikke under vår kontroll. Dem som drives av oppdragsgiverguden, vil gå tom når de ikke lenger klarer å være suksessfulle nok. Fruktbarhetens Gud tar menneskets natur og verdi i betraktning. Om en legger vekt på prestasjon vil det kunne føre til utbrenthet, det vil kunne ødelegge mellommenneskelige relasjoner, som blir preget av konkurranse og rivalisering. Den vil også kunne påvirke vår relasjon til Gud. Den sanne Gud er først og fremst ikke på jakt etter prestasjoner, men er opptatt av mennesket. Han tar hensyn til menneskenes svakheter og synder, og aksepterer oss akkurat som vi er. Og nåden viser seg sterkest, nettopp når vi er svake (2.kor 12,9).

Av fruktbarhetens Gud blir vi introdusert for en kontemplativ dimensjon i våre liv. Denne dimensjonen får oss til å se tings eksistens og gir oss tid til å se mysteriets sentrum som er tilstede i alt. Det er ikke lett å stoppe opp og reflektere, og vi blir utfordret til å ransake oss selv. Samtidig kan vi ikke bli kjent med Gud eller det kontemplative hvis vi ikke kjenner oss selv. Kontemplative mennesker vil utføre arbeidet sitt annerledes; med den samme åpenheten til Gud som når de ber. Og det er ikke det vi gjør som er det viktige, men hvorfor og hvordan vi gjør det. Hvis vi er villige til å la ting skje, til å vokse frem, og ser at de kommer fra Gud, blir fruktbarhetens mysterium avdekket. Og til sist vil dette kunne ut i en død som danner grunnlaget for det nye livs utfoldelse.

Paulus peker ofte på at vi ikke er i stand til å fortjene frelsen; den blir ikke oppnådd av loven, men av troen vår. Vi kan ikke tvinge Gud til å belønne oss. I møte med oppdragsgiverguden vil de som ikke er i stand til å utføre ”normale prestasjoner”, slite seg ut på å prøve på det umulige. Gud viser oss at alle har sine unike, spesielle talent og muligheter som er gitt oss av ham. Han vil aldri forsøke å få oss til å prestere noe mer enn det vi er i stand til.

2.1.2 Shea: Overjegguden og Den levende Gud

2.1.2.1 Overjegguden¹³

Overjegguden relateres til et umodent selv¹⁴ som har en begrenset ”imaging”¹⁵. Denne guden er ikke ferdig formet, og den vil kunne ta mange ulike former hos ulike individer; overjegguden er et produkt av hvert umodent selv med sin egen fantasi, sine egne relasjonsmønstre og sin egen versjon av objektiv viten. Likevel finnes det noen felles karakteristikk for gudsbilder av denne typen.

Fem karakteristikk blir presentert her og i hver av disse er det en dynamikk mellom individet og overjegguden. Hver av dem er et definitivt utsagn om hvordan Gud oppfattes på overjegnivået, og de innebærer et løfte om beskyttelse som de får på betingelse av at individet tilpasser seg gudens forventninger.

I en utvikling av relasjonen mellom det umodne selv og overjegguden, vil det blir synlig at det finnes en motsetning i guden, og ambivalente følelser kan oppstå hos det umodne selv og skape konflikt. Det vil ofte være en ”modus vivendi”¹⁶ på hvordan det umodne selv forholder seg til overjegguden.

Det finnes altså en begrenset utvikling innenfor disse karakteristikkene, og de er ikke grunnleggende negative, men heller grunnleggende utviklingsmessige.

¹³ Bygger på Shea, 2005: 23-31

¹⁴ **Oversettelse av ”The adolescent self”:** Dette er selvet på vei til å bli voksen. Det umodne selv er et selv som fortsatt er under utforming, og det er et selv som fortsatt er avhengig av signifikante andre og kulturen, både for å oppdage seg selv og for å lære seg hvordan en skal være og forholde seg til andre. (Shea, 2005: 3)

¹⁵ **”Imaging”:** måten en griper tak i og holder fast ved virkeligheten. Det er dette som kobler selvet til erfaringer og hendelser ved at vi stadig organiserer og reorganiserer oppfatninger og kunnskap, og det er dette som gjør oss i stand til å finne sammenheng i erfaringene våre. **Begrenset ”imaging”:** den typen ”imaging” som det umodne selv forholder seg til virkeligheten ved hjelp av. Det umodne selv har en begrenset innsikt og begrensede kognitive evner, og dets ”imaging” vil derfor bestå av en del hindre eller begrensninger. Den er ufullstendig, begrenset, eller på en eller annen måte ikke helhetlig. Det umodne selv vil enten låne, eller bli pålagt, andres avbildning av virkeligheten. Begrenset ”imaging” har tre tilnærminger som er vevd inn i hverandre: *fantasi*; ”the adolescent self” gjør virkeligheten til det en ønsker at det skal være, *”relating in transference”*: måten ”the adolescent self” relaterer seg til andre – andre objekter skal tilfredsstille ens behov i utvikling og avhengighet, og *”the logic of objectivity knowing”*; erfaringen av at objekter eksisterer for seg selv – det som er virkelig er objektivt og det som er virkelig er empirisk. (Shea, 2005: 9-18)

¹⁶ Betyr noe i retning av ”en ordning en kan leve med”.

Overjegguden er det høyeste vesen.

I denne karakteristikken ligger det at denne guden blir sett som et personlig objekt som er veldig opphøyd. Han blir rett og slett sett som et vesen blant andre vesener, et vesen som står over de andre. Han er en del av virkeligheten og av et logisk, ordnet system som både eksisterer og som er objektivt.

Dette er et vesen med mange indre motsetninger. Romlig eksisterer det over og utenfor verden. Likevel har det kontroll over den. Det er evig, men likevel involverer det seg i tiden. Det er tenkt som et objekt, men likevel kan vi ikke lokalisere det eller se det. Et utrolig mektig objekt, en person, men samtidig er det ikke virkelig et objekt eller en person. Det er både begge deler og ingen av dem. Vesenet blir ofte oppfattet ganske menneskelig og faderlig. Det kan vise beskyttelse, vedta lover, og det kan anerkjenne eller la være, alt etter hva som trengs.

I starten blir det høyeste vesen oppfattet som et opphøyd personlig objekt. Til tider er det kjærlig, til tider er det ufølsomt. Til tider er det mest interessert i konformitet, kontroll og straff. Senere vil vanligvis dette vesenet utvikle seg til å bli mindre åpenbart faderlig, og heller en slags abstrakt kilde til en veldig makt som ses i sammenheng med kausalitet og naturlovene. Betingelsene for at dette vesenet skal gi beskyttelse fra ondskap er at vi står i et riktig forhold til det og at vi respekterer dets autoritet. De ambivalente følelsene til dette vesenet kommer når vi prøver å finne tilhold hos denne guden. Da kan det oppstå mye konflikt og forvirring, og en kan gå inn i en ”modus vivendi” der en vil gå frem og tilbake mellom tillit og angst, frykt, mangel på engasjement og fullstendig avvisning.

Overjegguden er en lovens gud.

Overjegguden er ansett for å være autoritær og gir lover og bud som regulerer hva som skal og ikke skal gjøres. Det kan være vanskelig for mennesker å sette spørsmålsteget ved det Gud har sagt. Moral og religion blir smeltet sammen, eller rettere sagt: moral og Gud, og det umodne selvs relasjon til denne guden, vil bestå i å følge hans bud. Han blir derfor også lydighetens gud.

Lovens gud kan være både tålmodig og tilbaketrukket, men kan også vekke stor skyldfølelse og frykt hos det umodne selv og han kan gi forsømmelse og straff mot dem som er ulydige. Motsetningen i denne guden består i at han, på den ene siden, kan være kjærlig, snill og

elskelig, mens han, på den andre siden er en dommer som ser alt og som hindrer oss i å gjemme vår skyld og skam, og som kan bruke makt for å tvinge oss til å gjøre opp for oss. Han er også en gud som belønner de gode og straffer de onde slik at det virker som om han er to guder; de godes gud og de ondes gud som speiler det umodne selvs egen splittelse og dets moralske feil. Han fordrer betinget aksept.

I starten vil en ha en oppfatning av at lovens gud belønner det gode og straffer det onde. Senere kan erfaringen av denne guden utvikles, slik at en anser ham for å gi et helt sett med lover, regler og forpliktelser. Denne guden vil både beskytte oss fra fare, holde oss i god stand og til og med fri oss fra skyld, men dette er på betingelse av at vi utfører alle budene i troskap, og gjør opp for oss når vi feiler. Denne gudens perfeksjonisme, og det faktum at budene han gir stadig minner oss på våre svakheter og at vi ikke strekker til, vil kunne skape ambivalente følelser i oss. "Modus vivendi" i relasjonen til denne guden går frem og tilbake mellom å leve etter budene og leve i ulydighet mot dem.

Overjegguden er en troens gud.

Guden eksisterer i flere livssyn og har to viktige komponenter; de fakta vi har om det høyeste vesen som er objektive og den emosjonelle lojaliteten til den autoriteten som støtter og overbeviser disse fakta. Som Freud sier det: "*Religious ideas are teachings and assertions about facts*" og the "*believer is bound to the teachings of religion by certain ties of affection.*" Ofte blir det viktig å holde den rette troen. Ved hjelp av rasjonell tenkning kan en forstå denne guden.

Motsetningene i denne guden består i at han både er et faktaobjekt og et fantasiobjekt. Over tid vil det være vanskelig å holde sammen de forhold det umodne jeg er blitt fortalt at det må akseptere, av de behovene dets "fettered imaging" har. Det kan virke som om idéer angående enkelte forhold er det motsatte av idéer angående andre forhold. Noen forhold har de også blitt fortalt at skal være enkle å verifisere, mens de muligens ikke er verifiserbare i det hele tatt. En av utfordringene er også at de religiøse autoritetene ikke klarer å bli enige seg imellom om hva som skal telle som skikkelig bevis. Hensikten er at påstander om Gud skal ha lik betydning for alle, mens betydningen faktisk vil variere både mellom ulike grupper og ulike individer.

Troens gud kan i begynnelsen virke veldig faderlig. Men senere vil han bli mer abstrakt, mer logisk sammenhengende og mer proporsjonal. Han vil likevel ofte fortsette å ha like stor emosjonell kraft. Troens gud gir løfte om beskyttelse fra en ødemark som er fylt av forvirring, avgudsdyrkelse og etterlatelse. Hans betingelse er at det umodne selv ikke stiller spørsmål ved den rette tro. De ambivalente følelsene for denne guden kan oppstå i søken etter hvilken gruppe som sitter på sannheten. Troens gud må bli forstått på akkurat riktig måte og det er ikke rom for å tvile på handlingene hans. ”Modus vivendi” i relasjonen til denne guden går frem og tilbake mellom tillit, forvirring, tvil og vantro.

Overjegguden er en avhengighets- og kontrollgud.

Denne guden som gir lover og regulerer hva som skal og ikke skal gjøres, som gir forslag til hva en skal eller ikke skal tro, er en gud som det umodne selv både er avhengig av og blir kontrollert av. Det umodne selv oppfatter avhengighetsguden som en som skaffer til veie alt som trengs for at det umodne selv skal vokse og utvikle seg, mens kontrollguden ikke har særlig mye rom for at det umodne selv kan bruke egne krefter og egen autoritet.

Avhengighets- og kontrollguden er altså både en gud med forsyn og en dominerende gud.

Det som er det store spørsmålet i møte med avhengighets- og kontrollguden er hvem det er som styrer ens liv, hvem som kontrollerer det og opprettholder det; en selv eller Gud? Denne guden er allerede en motsetning fordi han på den ene siden tilbyr hele seg til vår fordel og det virker som han kaller oss til mer frihet og ansvar, samtidig som han, på den andre siden, ikke gir oss noen mulighet til selvstyring i det hele tatt, og det virker som han krever at vi skal forbli absolutt avhengig av ham.

I starten kan denne guden erfares som en gud med forsyn som en forelder som tar vare på oss med velvilje. Senere kan erfaringen av denne guden utvikles dit at denne guden virker mer som en dominerende gud som er upersonlig og ufølsom. Han lover beskyttelse fra indre konflikter og fra å måtte gjøre ansvarlige valg i livet, men dette er på betingelse av at vi overgir oss til ham og ikke kjemper for frihet og selvstyring. De ambivalente følelsene overfor denne guden kan oppstå fordi han tilbyr beskyttelse hvis vi gir fra oss friheten vår, og det umodne selv kan slite med konflikten om hvem det er som skal ha kontroll over dets liv. ”Modus vivendi” som kan utvikles i forholdet til avhengighets- og kontrollguden, går frem og tilbake mellom å være takknemlig, å akseptere, å sette spørsmålstegn ved og å gjøre opprør.

Overjegguden er en gruppens gud.

Gruppen er det stedet der overjegguden lever og beveger seg. Denne gruppen er hierarkisk og er en samling av umodne selv rundt det høyeste vesen. De som får autoritet i gruppen, er dem som er blitt satt til den oppgaven av overjegguden og det er kun de som får tale og som blir hørt. De taler om lovens gud og budene han gir, om troens gud og hans natur, om avhengighets- og kontrollguden og hvilke betingelser som avgjør hvorvidt en skal tilhøre gruppen eller ikke. Det er kun i og gjennom gruppen at det umodne selv blir kjent med overjegguden.

Motsetningene i denne guden ligger i hvorvidt en tilhører gruppen eller ikke, om en er inkludert og akseptert eller ekskludert og ikke akseptert. Denne guden kan i begynnelsen være kjærlig, inviterende, omsorgsfull og bekræftende, en som kan gi det umodne selv støtte, styrke og solidaritet. Men han kan senere vise seg å være hjerteløs og ufølsom og få oss til å føle oss både avvist og isolert, og det kan virke som om han har makt over liv og død.

Først kan denne guden være en forlengelse av våre foreldres autoritet og omsorg, men han kan senere utvikle seg til en slags bedriftsenhet som er tydelig organisert og har tydelige regler. Han lover oss trygghet og tilhørighet på betingelse av at vi tilpasser oss gruppens regler og forskrifter. Gruppens faste moralske lover, dens tro og krav om avhengighet og kontroll, kan skape ambivalente følelser i oss. Det umodne selv kan finne en ”modus vivendi” i relasjonen til denne guden ved å gå frem og tilbake mellom å tilpasse seg gruppen, å gjøre opprør og å våge seg bort fra gruppen.

2.1.2.2 Den levende Gud¹⁷

Det modne selv¹⁸ er derimot i stand til å erfare en levende Gud og har en ”imaging” som er uten begrensninger¹⁹. Den levende Gud kan også få ulike former hos ulike mennesker med

¹⁷ Bygger på Shea 2005: 87-94

¹⁸ Shea bruker begrepet ”the adult self”. Dette er mennesket som er kvalitativt og funksjonelt helt; en udelt, integrert helhet, dog ikke nødvendigvis perfekt. Selvet er sitt eget sentrum og har sine egne grenser. Det relaterer seg i gjensidighet til alt annet, og anerkjenner dermed den andre persons helhet, og dens subjektive erfaring. Selvets moralske holdning er i utgangspunktet omsorg og rettferdighet for hvert menneske, og samspillet med andre mennesker er preget av ærlighet, åpenhet og omsorg. (Shea, 2005: 57-59)

¹⁹ ”**Imaging**” uten begrensninger: typen ”imaging” som det modne selv forholder seg til virkeligheten ved hjelp av. Den er hel, fullstendig og uten begrensning. Denne er ikke forankret i fantasi, og det er en unik prosess

ulike erfaringer. Det modne selv kan få en direkte erfaring av ham, og hvert modent selv har sin unike religiøse erfaring. Samtidig finnes det her også noen felles, grunnleggende karakteristikk, og fem av dem fremstilles her. Om det modne selv skal beskrive sin relasjon til den levende Gud, vil det ofte være avhengig av disse fem karakteristikkene: ved å snakke om Gud "as Thou" eller om en form for spirituell virkelighet, ved å bruke begrepene kjærlighet, mysterium, frihet og fellesskap.

Her er det også en gjensidig dynamikk mellom individet og Gud. Til å begynne med kommer et utsagn om hva erfaringen av den levende Gud faktisk er. Sammen med dette utsagnet, kommer det ofte en erfaring av en frelse som er ubetinget.

Etter som relasjonen mellom det modne selv og den levende Gud utfolder seg, vil en oppdage et paradoks. Shea uttrykker det slik: "*The "more" of the self is also in the "more" of God.*"²⁰ Gjennom aktualisering og refleksjon, kan det modne selv oppdage at den har et gjensidig iboende med den Levende Gud, der det finnes en slags synergi eller en "delt interaktiv energi"²¹.

Karakteristikkene som beskriver den levende Gud, kommer etter en forvandling av det umodne selv og av overjegguden til det modne selv og den levende Gud. Dette skjer som et resultat av en realisering av helheten. Motsetningene i overjegguden skifter over til paradokser i den levende Gud. Løftet om beskyttelse forvandles til en erfaring av frelse, og ambivalens og konflikt forvandles til håpefull forventning. Den tidligere "modus vivendi" har blitt til en levende relasjon og det modne selv vil respondere med kjærlighet og tillit.

Den levende Gud er en "God as Thou"

Hos Peter Homans blir relasjonen mellom det modne selv og Gud, mellom jeg og "Thou", beskrevet som en relasjon der "*meeting replaces knowledge, the existential replaces merely epistemological, and, therefore, subject and object coexist in unanalyzable integrity and wholeness.*"²²

som ikke lenger er bundet av andres meninger og verdier, men den skjer direkte og fullstendig i og av det modne selv, og den lar oss erfare ting slik de virkelig er. (Shea, 2005: 75-76)

²⁰ Sitat Shea 2005: 88

²¹ Fritt oversatt etter Shea 2005: 88

²² Sitat Homans 1966: 156

Det oppstår et paradoks i relasjonen mellom det modne selv og ”Thou”, der Gud både er annerledes enn selvet samtidig som han ikke er annerledes. Denne Gud er både en virkelighet som går ut over objekt og person, samtidig som han er en mystisk virkelighet og inviterer oss til en relasjon med ham. Vi kan finne et gjensidig iboende med Gud ”as Thou” eller en spirituell virkelighet, og der kan vi erfare at vi blir myndiggjort slik at vi utvider oss og beveger oss dypere inn i Guds virkelighet eller den spirituelle virkelighet.

Paradokset, når det gjelder Gud ”as Thou”, er at Gud både er fraværende og nærværende; Gud og selvet er både adskilte, altså han er fraværende, og uatskillelig bundet sammen, altså han er nærværende. I relasjonen til Gud ”as Thou”, eller den spirituelle virkelighet, vil responsen vår ofte være større troskap og kjærlighet.

Den levende Gud er kjærlighetens Gud

Møtet med kjærlighetens Gud er ofte veldig dypt og det modne selv finner at det må respondere med godhet.

Paradokset, når det gjelder kjærlighetens Gud, ligger i at han er både i loven og hinsides den på samme tid. Denne Gud gir også betingelsesløs aksept. Han er Gud over både godt og ondt, men det onde går opp i det gode. En erfarer ikke at det onde i oss og i verden har det siste ordet. Kjærlighetens Gud er hinsides rett og galt, godt og ondt.

Kjærlighetens Gud er en forvandlet lovens gud, men dette betyr ikke at loven og budene ikke er bindende. Det handler heller om at loven og budene selv blir forvandlet. Kjærlighetens Gud er også samvittighetens og det personlige ansvarets Gud. Vår respons i relasjonen til kjærlighetens Gud er vanligvis mer kjærlighet og omsorg for andre og større respekt for rettferdighetens krav.

Den levende Gud er en mystisk Gud

Møtet med den mystiske Gud er også ofte dypt, og det modne selv vil respondere med undring og ærefrykt.

Paradokset ligger her i at Gud som må kjennes objektivt, ikke kan kjennes i det hele tatt, samtidig er han likevel kjent. En adekvat forståelse av Gud, er om vi forstår at Gud ikke kan forstås, og den rette tro vil fortsatt være viktig, samtidig som den ikke oppleves viktig i det hele tatt.

Troens gud blir forvandlet til den mystiske Gud. Dette betyr ikke at konsepter og forhold rundt det høyeste vesen ikke er sanne, men det blir nå viktigere med et forhold til Gud; logisk, objektiv viten om Gud forvandles til en kjennskap til ham som er personlig, relasjonell og mystisk. Responsen i relasjonen til denne mystiske Gud er ofte dyp undring, glede og fred.

Den levende Gud er frihetens Gud

En erfaring av denne friheten fungerer ofte avvæpnende, noe som leder til en respons med selvoppofring eller åpenhet.

Paradokset her ligger i at vi får frihet ved å overgi oss til Gud, og det er først på den måten at vi virkelig kan forstå frihet. Frihet og kontroll går nå sammen og det er ved å overgi oss selv til Gud at vi finner frihet, samtidig som vi ikke taper noe viktig.

Avhengighets- og kontrollguden blir forvandlet til denne frihetens Gud, og det blir ikke lenger snakk om å kontrollere eller bli kontrollert. Vi trenger ikke kjempe for frihet fra Gud, men finner frihet i Gud. Responsen i relasjonen til frihetens Gud er ofte enda større ansvar og frihet.

Den levende Gud er fellesskapets Gud

I erfaringen av fellesskapets Gud, vil vi ofte oppleve oss godkjent og opplivet, og det modne selv kan føle seg så hjemme at det ønsker å gi tilbake til fellesskapet.

Paradokset i dette fellesskapet er at vi får en personlig erfaring ved å dele den med andre, og ved å se andres erfaringer, kan vi finne vår egen erfaring av Gud.

Gruppens Gud som er kontrollerende, splittende og som homogeniserer, blir forvandlet til denne fellesskapets Gud og til et fellesskap rundt nattverden der alle er velkomne til å være

del av en større enhet. Responsen i relasjonen til fellesskapets Gud er ofte økt medfølelse og gjensidig kjærlighet, omsorg og respekt som favner alle.

2.1 Litteraturteori

Av litteraturteori skal jeg først skrive litt om de lyriske sjangre og deretter presentere Leser-responsteori, resepsjonsetetikk og da særlig teorien til Iser. Dette er litteraturteori som sier noe om hvordan en tekst inviterer til innlevelse, og hvilke muligheter for innlevelse som ligger i den.

2.2.1 De lyriske sjangre

Diktningens tekster har en fra antikken av tradisjonelt delt i tre: episke, dramatiske og lyriske sjangre.²³ Åsfrid Svensen plasserer salmediktningen som en egen sjanger av de lyriske.²⁴ I det følgende vil jeg gjøre en kort presentasjon av hva som kjennetegner lyriske tekster.

Det er to typer kriterier som lyrikken deles inn etter; innholdsmessige og formelle kriterier. I lyriske tekster vil det, som oftest, forekomme et subjekt som taler og gir uttrykk for en sinnstilstand, og tekstene er altså monologiske. Stemmen i den lyriske teksten blir kalt *det lyriske jeg*. Den kan også formidle inntrykk fra en ytre verden, enten det er et landskap, personer eller annet.²⁵ Det talende subjektet er nært knyttet til det som blir uttrykt i teksten, og situasjoner som blir uttrykt gjennom subjektet vil være farget av hvordan subjektet forholder seg til dem. Det lyriske jeks forhold til verden vil ikke være nøytralt og likegyldig, enten de gir uttrykk for forhold som er i harmoni med den ytre verden eller forhold som bryter med den.²⁶ Det lyriske jeg er ikke nødvendigvis dikteren, men det kan heller handle om at dikteren har gått inn i en rolle.²⁷ Det kan være et tydelig jeg, et vi eller du, eller kun implisert i teksten. Det som bestemmer om et dikt eller lignende er en lyrisk tekst, er ikke hvorvidt en kan se et jeg eller et vi i teksten, men at det er en enhet mellom den som taler og det som uttrykkes.²⁸

²³ Svensen 1985: 33

²⁴ Svensen 1985: 40

²⁵ Svensen 1985: 38

²⁶ Kittang og Aarseth 1968: 33-34

²⁷ Svensen 1985: 38

²⁸ Kittang og Aarseth 1968: 34-35

Det lyriske språket skiller seg fra dagligtalen, og dikt har en spesiell måte å bli arrangert typografisk på, og vi kan også ofte finne rytme og rim i en lyrisk tekst. Betegnelsen lyrikk ble i gresk oldtid gjerne forbundet med tekster som ble sunget. De musikalske kvalitetene har fortsatt en betydning for lyriske tekster i dag.²⁹ Språket i en lyrisk tekst vil være nært knyttet til dikterens forhold til verden uttrykt gjennom språket, og dikterens holdning til språket og dets bruk som kunstnerisk materiale.³⁰

Språket fungerer slik at leseren ikke vil kunne stå på avstand til teksten, men få et forhold til det lyriske jeg, og det som blir uttrykt.³¹ Ofte vil den lyriske teksten være antydende, slik at vi må lese ”mellom linjene”, og forutsetter altså leserens medvirkning. Dette kan særlig ligge i detaljer som ikke er logisk bundet sammen og hvor leserne må skape linker mellom dem.³² Det brukes en del språklige virkemidler som skaper identifikasjon mellom dikter, lyrisk jeg og leser. Et generelt prinsipp som særlig gjør seg gjeldende her er gjentakelsen. Det kan handle om gjentakelse av hele vers, for eksempel omkved, eller det kan handle om ord, ordgrupper eller motiv. Gjentakelsen kan også gjelde det metriske – rytmiske enheter som blir gjentatt, rim og klanglige gjentakelser.³³

Gjentakelsene i en lyrisk tekst vil være med på å organisere språket,³⁴ og en lyrisk tekst vil ofte være en ”tett organisert språklig enhet” som krever en egen måte å lese på, men det kan også være tekster som uttrykker seg enkelt og direkte.³⁵

En ren lyrisk tekst vil ikke ha et handlingsforløp, Men heller baseres på en stemning eller en tone.³⁶ Den uttrykker et ”nå” som holdes fast i et ”nåtidig bevissthetsinnhold”. Vi følger tankene i en bevissthet på et gitt tidspunkt, men disse kan følges både bakover og fremover i tid og til den ytre verden. Dette tidsforholdet skiller den lyriske teksten fra andre tekster.³⁷

²⁹ Svensen 1985: 38

³⁰ Kittang og Aarseth 1968: 30

³¹ Kittang og Aarseth 1968: 35

³² Svensen 1985: 39

³³ Kittang og Aarseth 1968: 36-37

³⁴ Kittang og Aarseth 1968: 38

³⁵ Svensen 1985: 39

³⁶ Kittang og Aarseth 1968: 30

³⁷ Svensen 1985: 39

Ofte forbindes lyrikk med dikt, men det finnes dikt som ikke er lyriske og det finnes andre typer tekster med lyriske innslag. Det finnes flere typer lyriske sjangre, og noen av dem er lettere å skille ut enn andre. Salmen er en av disse, og har et helt tydelig preg. Den benytter seg av strofeformer, men skiller seg ut på ordvalget som ofte er høystemt, på at bibelske allusjoner blir mye brukt og på at et menneskelig jeg eller vi påkaller det guddommelige. Den kristne lære er kilden til salmens temaer og motiver, og de har gjerne helt spesielle bruksområder, nemlig i bestemte religiøse sammenhenger.³⁸

2.2.2 Leser-responsteori, resepsjonestetikk og Wolfgang Iser

Leser-responsteoriene fokuserer på leseprosessen av en litterær tekst, og de poengterer at teksten får mening først når den blir lest. En tekst vil derfor ikke ha én enkelt mening. Det er flere ulike leser-responsteorier, og resepsjonestetikken er en måte å avgrense seg på i forklaringen rundt hvorfor vi leser forskjellig.³⁹

Resepsjonestetikken legger vekt på samspillet mellom teksten og leseren. Disse er de to polene i et litterært verk. En tekst aktualiseres først når den blir lest.⁴⁰ Teksten ligger der allerede, men det er først når den leses og fremkaller reaksjoner i leseren at den oppnår virkning.⁴¹ Wolfgang Iser er en viktig forsker innenfor denne grenen. Han snakker om 'den impliserte leser' som skiller seg fra den virkelige leser.⁴² Dette er en leserrolle som teksten tilbyr. Forfatteren kan ikke kontrollere hvordan leseren forstår teksten, men kan ved bruk av visse virkemidler til en viss grad styre hvilken mening teksten gir for leseren.⁴³ Tekstens mening oppstår i en spenning mellom de perspektivene som teksten har ledet leseren i retning av, og det lageret av erfaringer som han sitter med.⁴⁴ Altså vil våre erfaringer, om enn ubevisst, være med på å styre hvilken mening teksten får, samtidig som også teksten kan gi oss nye erfaringer og kunnskap.⁴⁵

³⁸ Svensen 1985: 39-40

³⁹ Lothe, Refsum og Solberg 1997: 141-142

⁴⁰ Iser 1978: 21

⁴¹ Iser 1975: 103

⁴² Iser 1978: 34

⁴³ Lothe, Refsum og Solberg 1997: 216

⁴⁴ Iser 1978: 35

⁴⁵ Iser 1978: 37

Teksten vil ikke kunne gi leseren noe svar på hvor passende hans forståelse av teksten er.⁴⁶ Men forfatteren kan, som nevnt ovenfor, til en viss grad styre hvordan teksten skal forstås ved måten han strukturerer teksten på. For å etablere litterære objekter, brukes gjerne bilder som gjør objektet konkret for leseren. Ofte vil det oppstå sammenstøt mellom slike bilder, og dermed oppstår det tomrom i teksten. Disse tomrommene blir det leserens oppgave å fylle ut, og dette vil ikke teksten selv gjøre en i stand til.⁴⁷ Tomrommene gjør dermed teksten i stand til å kommunisere med leseren fordi de gjør leseren delaktig i produksjonen av tekstens mening. Måten forfatteren veksler mellom bestemtheter og ubestemtheter kan styre samspillet mellom tekst og leser.⁴⁸ Om det er få slike tomrom, vil en tekst kunne oppfattes som kjedelig. Tomrommene er ikke en mangel i teksten, men de gjør heller teksten i stand til å kunne oppnå virkning. Om leseren gjennom disse tomrommene får mulighet til å være med i produksjon av tekstens mening, vil den kunne anses for å være reell, fordi vi gjerne anser det vi har vært med på å frembringe som virkelig. Disse tomrommene kan vi altså si at er en betingelse for at leseren kan medvirke i å produsere mening og på den måten fullbyrde et litterært verk.⁴⁹

⁴⁶ Iser 1978: 166

⁴⁷ Iser 1975: 110-111

⁴⁸ Iser 1978: 24

⁴⁹ Iser 1975: 111-112

3 Analyse

I dette kapittelet skal jeg gjøre ulike analyser av salmen. Først vil jeg se på tekstens oppbygning, med blikk på gjentakelser og tematisk inndeling av versene, og gjøre en melodisk analyse for å se om det er virkemidler i teksten eller melodien som kan være med på å forme ens oppfatning av salmen. Videre vil jeg se hva som skjer i møtet mellom salmen og gudsbildene ved å tillegge det lyriske jeg hvert av de forskjellige gudsbildetyperne. Hvilke ulike betydninger kan salmen få når en ser det lyriske jeg i lys av disse gudsbildene? Jeg vil starte med å analysere salmen gjennom det lyriske jeg i lys av de ulike gudsbildetyperne til Frielingsdorf og deretter Shea, og jeg gjøre det i hvert av de tre versene. Hos Frielingsdorf samler jeg først de usunne og har til slutt en kort sammenfatning av hva jeg finner der, før jeg gjør det samme med de sunne gudsbildene. Deretter kommer Sheas overjeggud som jeg setter opp mot Den levende Gud.

3.1 Tekstens oppbygning

Gjentakelser

Lær meg å kjenne går gjennom hele salmen og binder de tre versene sammen. I første vers gjentas temaene 'vei' og 'gange'. I andre vers er det 'tanke' som gjentas. I det tredje verset er det Den grenseløse kjærligheten: Den = den grenseløse kjærlighet. I tillegg er temaer som at Gud gir, og håpløsheten som forvandles til håp, gjentakende. Rim er som nevnt også en form for gjentakelse. I denne salmen er det rim mellom følgende linjer: 1. - 3., 2. - 4., 5. - 7. og 6. - 8. linje.

Tematisk oppbygning

De to første versene er parallelle.

1-2: Lær meg å kjenne, og følge deg.

3-4: Alt jeg har, er gitt av deg. Du gir meg det jeg trenger på veien.

5-6: Du leder meg frem.

7-8: Fra håpløshet, tvil og sorg til håp.

Det siste verser skiller seg ut allerede ved starten: "men lær meg fremfor alt å kjenne... osv".

Den skifter personlig pronomen mot slutten av salmen – "det vi tapte".

1-2: Lær meg *fremfor alt* å kjenne

3-4: Fra håpløshet, tvil og sorg til håp.

5-6: Kjærligheten trøster for det den har forårsaket

7-8: Kjærlighetens vei og vår fortapelse

I oppbygningen kan en se at tema i første og siste frase i de to første versene, er omtrent det samme som i de to første frasene i det tredje vers. Siste halvdel av det tredje verset bringer inn noe helt nytt. Når kjærligheten kommer inn, kommer det også nye perspektiv. Muligens kan det forstås som at dette er noe som kommer etter døden. De to første versene handler om livet her og slutter med et håp om himmelen, et håp om et liv etter døden. I det tredje verset kommer dette håpet allerede i andre frase – i linje 3 og 4.

Tekstens oppbygning gjør at hvert vers for seg, har et særlig tema som gjentas og som skiller de tre versene fra hverandre. Vers én og to er likevel parallell i tematisk oppbygning. Det andre verset kan på denne måten sees som en forsterkning og utdypning av det første verset. Det tredje verset skiller seg ut i den tematiske oppbygningen og bringer inn helt nye ting i versets siste del.

De tingene som er noen lunde parallelle vil jeg ikke nødvendigvis gå like grundig inn på i hvert vers i den videre analysen.

3.2 Melodisk analyse

Toneart

Folketonen fra Åseral er melodien som vi kjenner best til denne salmen her i Norge. Denne melodien går i melodisk moll. Ren moll er den minst spennende mollskalaen, den blir beskrevet som rund og fin. For å skape litt spenning, kan en gjerne føye på et høyt 7.trinn som leder opp mot skalaens grunntone. Denne grunntonen vil da også komme tydeligere fram. I denne salmen er det brukt melodisk moll. Det er en melodi som går i ren moll; lavt 6. og 7. trinn når melodien går nedover og høyt 6. og 7.trinn når melodien går oppover mot grunntonen. I denne salmen kan en se det ved at 7. trinn noen ganger er lavt, andre ganger høyt. 6.trinn spilles bare nedadgående. Dette gjør at når 7.trinn etterfølges av grunntonen, leder det 7.trinnet opp mot den. Melodisk moll, som er brukt her, er noe som brukes en del i vokalmusikk fordi komponister har opplevd at hoppet mellom et lavt 6.trinn og et høyt 7.trinn kan være vanskelig å synge.⁵⁰ Dette er derfor en måte å gjøre det mer sangbart.

⁵⁰ <http://www.musikkteori.net/2010/11/29/2-varianter-av-mollskalaen-harmonisk-moll-og-melodisk-moll/> sett 18.12.2014

Flyt

Lær meg å kjenne dine veie er innspilt og fremført av flere kjente artister. Deres tolkninger kan ha gitt folk spesielle måter å synge salmen på. Melodien gir rom for en naturlig frasering, og deler salmen inn i fire fraser; linje 1-2, 3-4, 5-6 og 7-8. Melodien er kjent for å gjøres legato, altså tonene henger sammen, og den blir ofte sunget med et driv der noen toner betones og andre ikke. Den går i $\frac{3}{4}$ som er en taktart som gjør at det svinger mer enn $\frac{4}{4}$. I salmeboka finnes det mange salmer med melodier i litt merkelige eller tunge taktarter, og en god del salmemelodier er en mest vant til å legge trykk på hver tone, noe som kan gjøre at de oppleves trauste og seige.

Oppbygning

De to første frasene har akkurat samme melodi, og en vil naturlig tenke at de henger sammen. De starter nederst i salmens register og det bygges deretter opp i versenes tredje frase, der en er på topp i registeret, og som er et høydepunkt i melodien. I den fjerde frasen går en deretter gradvis ned igjen og runder av verset nede i registeret og på samme måte som i de to første frasene.

3.3 Teologis analyse 1: Frielingsdorf

3.3.1 De usunne gudsbildene

Den demoniske dommeren

Vers 1

Salmen gir uttrykk for jegets underkastelse. En underkastelse det har valgt for å prøve å unngå straff, i lydighet mot en streng, nådeløs, mektig autoritet. Dette gis det uttrykk for særlig i de tre versenes to første linjer. Fortsettelsen av det første verset, 1.3-4, kan tolkes i sammenheng med straff; du har gitt meg alt, og kan ta det tilbake om jeg gjør noe galt. "*Din sterke hånd*" i 1.6 er en sterk hånd som leder ved å straffe, ved å ramme hvis jeget skulle gjøre noe galt, hvis det skulle avvike fra den veien Gud vil at det skal gå og mister fokus på målet. I 1.7 er håpet som dør alt folk ofrer for å unngå straff. Jeget lever ikke det livet det ønsker enten fordi det frykter straffen ved livets slutt eller som en "betaling" for at det skal kunne fortsette å leve. Ved alt det ofrer på denne måten, ved alle de ganger det straffer seg selv, kan det få et "*håp i himlen mer.*" (1.8)

Vers 2

Fortsettelsen av det andre verset, 2.3-6, viser en avhengighet hos subjektet, en mangel på ansvar; det trenger å høre Guds tanker, det trenger å bli gitt mot. Det blir gitt uttrykk for at det er lurt å gjøre slik Gud vil og unngå å gjøre det han ikke vil. Hvis en klarer dette kan det være en mulighet for å se morgenrøden (2.7-8).

Vers 3

Jeget ønsker å bli kjent med Guds grenseløse kjærlighet (3.1-2). Denne kjærligheten er grenseløs i den forstand at den straffer alt, uansett motiv, og den er grenseløs i hva den kan finne på å gjøre av godt, men også av vondt i form av straff (3.6). Den kan slå, skape tårer og ta (3.5,6 og 8). Kjærligheten er grenseløs i hva den krever av jeget for å skulle slippe straff. Den smerten den har voldt, kan også være den smerten jeget har kjent på i alt det har ofret. Og veien til denne kjærligheten går gjennom alt jeget tapte – alt det ga slipp på, ofret eller all straff.

Dødens gud

Vers 1

Salmen gir uttrykk for en total underkastelse av dødens gud. Det gjøres i desperasjon som en overlevelsesstrategi i møte med gud som har makt over liv og død og som også er uforutsigbar gud. Det som jeget har fått i eie i 1.3-4 er livet, og dette kan dødens gud finne på å ta tilbake når han finner det for godt; han holder dets liv i en tråd og kan kutte den over når som helst. Subjektet ber desperat om at dødens gud vil spare livet dets. Den sterke hånden i 1.5 må fortsette å holde livet oppe. I 1.7 gis det uttrykk for en håpløshet som jeget kan føle på; livet er verdiløst.

Vers 2

I det andre vers er uttrykket for desperasjonen enda sterkere. Jeget ber om å klare å forstå den uforutsigbare guden og få vite om hans planer. I 2.3 og 5 viser subjektet en dødsangst, og 2.6 er et ønske om å få klarhet i om dødens gud vil spare livet dets.

Vers 3

Den grenseløse kjærligheten i vers tre er grenseløst uforutsigbar; i det ene øyeblikket kan den være misbilligende, i det neste kan den være vennlig. Uforutsigbarheten kan leses i 3.5-6 og

8. Det som ”vi tapte” i 3.7 er livet eller følelsen av verdi, av å føle seg ønsket, av å føle at en har en rett til å leve.

Regnskapsføreren

Vers 1

Salmen gir uttrykk for at subjektet velger å underkaste seg en gud som er kontrollerende og truende. Å gå denne gudens veier vil jeget oppleve som slaveri, det blir overdrevent samvittighetsfullt og guden kontrollerer hvert skritt det går. På denne veien vil jeget til stadighet mislykkes i forsøket på å adlyde guden og alle feiltrinn vil merkes og bli oppført, slik at det kan straffes. Med alt jeget har fått, 1.3-4, følger det lover og regler, og disse blir ansett for å være kontrollmekanismer. Gudens sterke hånd i 1.6 sees i sammenheng med guds øye som er truende og kontrollerende og legger merke til alt. Hånden straffer alle misgjerninger øyet legger merke til. Om en ofrer seg som slave for regnskapsføreren og en blir straffet for alle sine misgjerninger, kan en få et håp om en himmel. (1.7-8)

Vers 2

I andre vers ber subjektet om å få kjenne Guds tanker. For jeget blir dette tanker om hva som er rett og galt, og det ønsker å forstå hvordan det skal oppføre seg og hvor mye regnskapsføreren har oppført i boka si.(2.1-2 og 5-6) Subjektet har en angst for regnskapsførerguden og for straff (2.3). Ved å ofre seg som slave, ved å gå inn på regnskapsføreren godt kontrollerte vei, ved å gå gjennom alt det det måtte innebære, kan jeget få se morgenrøden. (2.7-8)

Vers 3

Den grenseløse kjærligheten er grenseløs i den forstand at den er grenseoverskridende. Det er ikke grenser for hva som legges merke til, hva guds øye ser og hva som kontrolleres, hva som straffes. Subjektet føler på frykt og skyldfølelse i møte med gud og forventer at han både kan skape tårer, at den kan ta og til og med slå (3.5-6 og 8). ”*Det vi tapte*” er frihet; å kunne handle uten å tenke på guds øye og hvordan gud vil oppfatte det en gjør. At ”den grenseløse kjærlighets” vei går gjennom det vi tapte, er et uttrykk for at den alltid er tilstede og legger merke til alle feiltrinn.

Oppdragsgiverguden

Vers 1

Underkastelse i et forsøk på å få anerkjennelse fra en gud som krever stadig større prestasjoner, som krever selvoppgivelse, som krever at en skal være overdrevent god. Jeget velger dette fordi det ønsker å få en form for bekreftelse, for å kunne føle at det har en verdi. En verdi som det får ved å gi slipp på seg selv og kun ta hensyn til andre og det guden krever. Det ønsker å gjøre seg fortjent til guds kjærlighet. Alt subjektet har fått i eie, 1.3-4, vil det bruke til å gi tilbake, til å prestere, til å tilfredsstillere oppdragsgiverguden og gjøre seg fortjent til anerkjennelse og kjærlighet, helt uavhengig om det faktisk er i stand til det. "*Din sterke hånd*" leder ved å dra subjektet etter seg på en heseblesende vei. I 1.7-8 gis det uttrykk for at alt av jegets selvoppgivelse, alt det presterer, alt det gir slipp på, gir det håp om anerkjennelse.

Vers 2

Jeget ønsker å lære guds tanker å kjenne, det vil si hans forventninger. Hvor mye må det prestere? Dets selvfølelse bestemmes av hva andre tenker, av hva gud tenker og det lurer derfor på hva oppdragsgiverguden tenker om de prestasjoner det gjør. 2.3-4 gir uttrykk for en angst for prestasjoner som oppleves som for store. Motet kan det finne i tanken på at det vil kunne få anerkjennelse. Trettheten i 2.5 kommer av alle disse prestasjonene, og hva gud tenker i 2.6 er at jeget skal trosse denne trettheten og fortsette å gå, fortsette å prestere. Om det klarer å trosse dette, vil jeget møte på anerkjennelsen nok en gang (2.7-8).

Vers 3

Den grenseløse kjærligheten er grenseløs i det den krever. Den er grenseløs i hva den trenger for å kunne fortjenes. Den ser altså ikke jegets grenser for hva det kan prestere. Alt den gjør av å drive jeget hele veien til å prestere, mer og mer, vil gjøre at jeget kan møte anerkjennelsen i et øyeblikk. Deretter er det i gang igjen med neste prestasjon.

Sammenfatning

Ved å tolke salmen gjennom det lyriske jeg ut fra de usunne gudsbildene, kommer det fram at jegets bønn til Gud i alle disse bildene kan tolkes som en underkastelse. Dette er en underkastelse som skjer i fordi jeget har en oppfatning av at dette er det beste å gjøre, det skjer i frykt for gud og for hva som kan komme til å skje hvis det ikke underkaster seg. Jeget

har ikke tillit til at gud ønsker det beste for det, men tror heller at det på en eller annen måte må gjøre så godt det kan, enten å gjøre det som gjør guden fornøyd, eller å la være å gjøre det som kan provosere ham. ”Din sterke hånd” og ”din grenseløse kjærlighet” er ladede uttrykk som vil tolkes negativt med disse gudsbildene.

3.3.2 De sunne gudsbildene

Nådens og kjærlighetens Gud

Vers 1

Jeget ønsker å gå Guds veier i hengivenhet og takknemlighet. Det sier ja til utfordringen om å bli Gud lik og gi videre Guds nåde til andre. Jeget gjør det i frihet og vet at det kan velge annerledes. Det ser seg selv som Guds barn og vet at alt det skal gi videre har det først fått av Gud; et fullverdig liv og Guds kjærlighet og nåde (1.3-4). Guds sterke hånd er med underveis og gir jeget det det trenger på veien. Den er også ”der framme”; Gud venter med utstrakte armer, og jeget kan gå mot dem (1.5-8).

Vers 2

Vers 2 er en parallell til vers 1. Når jeget ønsker å lære å kjenne Guds tanker er dette et uttrykk for et ønske om å se at den kjærligheten det trenger vil Gud gi det. Det er også et ønske om å bli Gud mer lik. Jeget ønsker å se mennesker slik Gud ser dem, slik at det kan gi kjærligheten og nåden videre. 2.3-8 gir på ny uttrykk for at det får det det trenger av Gud når det skal gi noe videre. Jeget vil kunne hente oppmuntring, mot og håp hos Gud, når det selv synes veien er tung å gå.

Vers 3

Guds kjærlighet er grenseløs i den forstand at den er ubetinget og at det ikke er noen grenser for hvem den kjærligheten gjelder. Denne kjærligheten ønsker jeget å kjenne for å kunne gi den videre (3.1-2). Tåren som har blitt skapt og såret som har blitt slått er bilder på hvor vondt denne kjærligheten kan gjøre; de som ikke har klart å se at kjærligheten de har søkt etter har vært å finne hos Gud hele tiden, vil kjenne smerte når de først møter den (3.5-6,8).

Livets Gud

Vers 1

Jeget sier at det ønsker å følge Gud. Dette valget tas i frihet som Guds barn. Etterfølgelse av Jesus som er livets opphavsmann og viser alle troende veien til det sanne liv. Det subjektet har fått i eie (1.3-4), er livet – Guds livgivende pust - og dette holdes oppe av Gud. Det er ikke under jegets kontroll, men Jesu oppstandelse fra død til liv, er en forsikring om at Guds veier leder til det evige liv også for jeget. Guds sterke hånd (1.5-6) holder livet oppe, og leder subjektet til evig liv gjennom den fysiske død. Alt subjektet må møte av tap i dette livet, alt som blir tatt fra det, får det igjen i himmelen (1.7-8).

Vers 2

Guds tanker i dette verset, er Guds lys som jeget kan holde alle skygger i livet opp mot, slik at det kan se hva som tjener livet og ikke. Ved å gjøre dette, kan jeget finne mot og oppmuntring når angsten inntreffer og når det har ”*tenkt seg trett til døden*” (2.3-6). Jeget tror på Guds løfte om evig liv, selv når denne troen blir utfordret ved at det møter lidelse og død (2.7-8).

Vers 3

Guds kjærlighet er en kjærlighet som ikke en gang døden kan sette grenser for, og i den forstand er den grenseløs. Den går gjennom jegets lidelse og fysiske død (1-7) og bringer det til evig liv. Dette livets utfordringer og lidelse er ikke det siste; etter smerten, tårene, slagene, alt som blir tatt fra jeget, etter den fysiske død, venter trøsten og det evige liv (1.5, 6 og 8).

Den gode hyrde

Vers 1

Jeget sier ja til å være en del av Den gode hyrdens saueflokk – til å følge etter den gode hyrde fordi det har tillit til ham og det oppleves trygt og godt (1.1-2). Hyrden passer på sauene med en sterk hånd, han gir dem det de trenger og sørger for at de kommer seg trygt til målet – det evige liv (1.3-6). I vanskelige situasjoner, kan håpet til himlen bli ekstra sterkt og stort (1.7-8).

Vers 2

Jeget gir uttrykk for at det ønsker å kjenne sin gode hyrde. Hyrden tilbyr et personlig forhold til alle som følger ham – ”Jeg kjenner mine og mine kjenner meg” (2.1-2). Motet kan det

finne i hyrdens løfte om å beskytte flokken sin i alt og lede dem trygt fram til målet, ved å stole på at Gud ikke svikter i vanskelige situasjoner (2.3-8).

Vers 3

Det finnes ingen grenser for hvem Den gode hyrde vil beskytte. Hans kjærighet er rettferdig, han tar seg av alle, særlig de vanskeligstilte og svake. Den gode hyrde har ingen grenser for hvor langt han går i å beskytte sauene sine; han gir sitt liv for dem. Han finner ikke ro før alle har nådd målet og har et personlig forhold til hver enkelt. Han passer på dem dag og natt med et kjærlig og omtenkstomt blick (3.1-2). Den gode hyrder sørger for at alle er trygge sammen med ham – han tørker tårer og leger sår (3.5-6). Han er tilstede i alle situasjoner, også i de vanskelige (2.7).

Fruktbarhetens Gud

Vers 1

Jeget sier ja til å gå Guds veier, til å følge ham og samarbeide med ham (1.1-2). Jeget har fått unike, spesielle muligheter og talent av Gud og ønsker å bruke disse til å fremme vekst, til å gi videre. Det ønsker å så frøene som Gud skaffer til veie (1.3-4). Om jeget gjør dette med et fokus på Gud og en åpenhet til ham, vil det se målet med alt det gjør; det er ikke viktig i seg selv, men hvorfor og hvordan det blir gjort (1.5-6). Om jeget skulle mislykkes, være svak, vil nåden vise seg sterkere, og håpet i himlen bli større (1.7-8).

Vers 2

Subjektet ønsker en åpenhet til Gud og Guds tanker. Disse kan lære det å se mysteriet i alle tings eksistens (2.1-2). Gud har gitt det sine spesielle evner og muligheter, og han tar hensyn til alle dets svakheter og synder. Om en prestasjon skulle oppleves stor og skape angst, kan det finne mot i tanken på at Gud aldri vil kreve at noen presterer mer enn de er i stand til og at han tar hensyn til jegets svakheter og synder. I tillegg må ikke jeget klare alt på egenhånd, det skjer i et samarbeid med Gud, og frelsen er også for de som er svake og som synder (2.3-8).

Vers 3

Guds kjærighet er grenseløst nådig og grenseløst rettferdig. Den er også grenseløst hensynsfull. Gud er opptatt av mennesket og ikke av dets prestasjoner (3.1-2). I alt jeget presterer, vil Gud også være tilstede og skape fruktbarhet, og det fruktbarhetsperspektivet kan

også brukes på døden; alt munner ut i en død (*lykkens sol går ned*) som danner grunnlaget for det nye livets utfoldelse (*tusen stjerner tennes*) (3.3-4). Frelsen er for alle, for svake og syndere og ingen kan gjøre seg fortjent til den. Guds kjærlighet er grenseløst nådig og rettferdig og går ”gjennom det vi tapte”. Det er den som gir frelse, ikke våre prestasjoner.

Sammenfatning

Å tolke salmen gjennom det lyriske jeg i lys av de sunne gudsbildene, gir et helt annet utfall enn tolkningene i lys av de usunne. Her leses jegets bønn som hengivenhet. Det er takknemlig for alt det har fått av Gud, og for den kjærligheten han viser det. Valget om å følge Gud, tar det i tillit til Gud om at han vil gi det frihet og kun ønsker det beste for jeget. Det har også tillit til at Gud vil gi det alt det trenger når det går hans veier, og det har tillit til at det venter et håp i det hinsidige. Uttrykkene ”din sterke hånd” og ”din grenseløse kjærlighet” er ladede uttrykk som her vil tolkes positivt.

3.4 Teologisk analyse 2: Shea

3.4.1 Overjegguden

Vers 1

I 1.1-2 velger subjektet å gå inn på gudens veier, en gud som er det høyeste vesen, lovens og troens gud, en avhengighets- og kontrollgud og en gruppens gud. Ved å underkaste seg denne guden forsøker jeget dermed å innfri de betingelser som overjegguden stiller; stå i et riktig forhold til ham og respektere hans autoritet, utføre alle bud i troskap og gjøre opp for seg når det feiler, la være å stille spørsmål ved den rette tro, gi fra seg sin frihet og tilpasse seg en gruppes regler og forskrifter. Jeget er avhengig av guden som sørger for å skaffe til veie alt jeget trenger for å vokse og utvikle seg (1.3-4). Samtidig er det ikke mye rom for at jeget skal bruke egne krefter og egen autoritet. Overjegguden kontrollerer det med sin sterke hånd (1.5-6). Håpet i himlen er betinget, og det er disse betingelsene subjektet i salmen forsøker å innfri. Det velger å underkaste seg gud og håper at underkastelsen vil gi det beskyttelse fra ondskap og fare, fra forvirring, avgudsdyrkelse og etterlatelse, fra indre konflikter og fra å måtte ta ansvarlige valg i livet, og vil fri det fra dets skyld og gi det trygghet (1.7-8).

Vers 2

Jegets gud er en gud som kan forstås ved hjelp av rasjonell tenkning; hans tanker kan en lære seg å kjenne (2.1-2). 2.3-4 gir igjen uttrykk for at guden kan gi jeget det det trenger på sin vei.

I 2.5-6 ber jeget om beskyttelse fra forvirringen som oppstår når det har hørt ulike forestillinger om gud som ikke nødvendigvis passer sammen, og det ber om beskyttelse fra avgudsdyrkelse. Morgenrøden er igjen betinget av at jeget innfrir overjeggudens forventninger, her kanskje aller helst troens gud og avhengighets- og kontrollguden; hvis jeget ikke stiller spørsmål ved den rette tro og ikke kjemper for frihet og selvstyring (2.7-8).

Vers 3

I dette verset kommer flere av overjeggudens indre motsetninger til uttrykk. Ting jeget må hankes med ved å underkaste seg denne guden. Han kan være kjærlig, snill og elskelig, samtidig som han kan være ufølsom, og er en som ser alt og kan bruke makt for at jeget skal gjøre opp for seg (3.5,6,8). 3.7 er igjen en understrekning av at gudens løfte om beskyttelse er betinget.

3.4.2 Den levende Gud

Vers 1

Jeget sier ja til Gud "as Thou" sin invitasjon til en relasjon med ham. Det ønsker å gi tilbake til fellesskapet som det har fått personlige erfaringer av Gud gjennom. Det ønsker kjennskap til den mystiske Gud, og ønsker å vise mer kjærlighet og omsorg for andre som en respons til kjærlighetens Gud (1.1-2). Jeget vet at det vil motta så mye mer enn det allerede har fått, om det går inn i en relasjon med Den levende Gud. I denne relasjonen vil det få frihet og det vil bli myndiggjort (1.3-6). Det vet at det onde i verden og i menneskene ikke skal få det siste ordet; det onde går opp i det gode (1.7-8).

Vers 2

Jeget ønsker å lære en Gud å kjenne som ikke kan kjennes, men likevel er kjent. En Gud som ikke kan forstås, men når det forstår dette har det likevel forstått noe om ham. Et forhold til Gud blir det viktigste; å lære ham å kjenne på en personlig, relasjonell og mystisk måte (2.1-2). Motet kan det finne ved tanken på at Gud er Gud over både godt og ondt og han møter mennesker med betingelsesløs aksept. Ved å vende seg til Gud kan jeget også finne frihet (2.3-4). I møte med kjærlighetens Gud, kan subjektet se at det onde i oss og i verden ikke har det siste ordet (2.7-8).

Vers 3

Når jeg lærer Den levende Gud å kjenne som ”Thou”, som kjærlighetens og fellesskapets Gud og som en mystisk Gud, og får en relasjon til ham, vil det respondere med troskap og kjærlighet, godhet, økt medfølelse, gjensidig kjærlighet og respekt som favner alle (3.1-2). Guds grenseløse kjærlighet er hinsides rett og galt, godt og ondt, men det onde går opp i det gode (3.3-8).

3.4.3 Konklusjon

Ut fra Sheas fem felles karakteristikk for overjegguden og den levende Gud, vil salmen med hele dens innhold kunne gi mening både for et umodent selv og et modent. De vil kunne tolke innholdet veldig forskjellig og salmen kan få helt ulike betydninger. Det er ingenting i salmens innhold som trenger å bli problematisk, verken for det ene eller det andre selv, men det kunne passe godt for det umodne selv, og vil ikke bidra med noe som kunne bragt dette selvet nærmere en forvandling til et modent selv og den levende Gud.

4 Diskusjon

4.1 Funn i analysen

Det som kommer frem av analysen av tekstens oppbygning, er at det tredje verset skiller seg litt ut fra de to første. Allerede starten av dette verset signaliserer at det bryter med den tidligere oppbygningen. Dette gjør at en kan legge ekstra godt merke til dette verset. Om en også tar i betraktning at melodien bygges opp mot tredje frase – linje 5 og 6, og at det i tillegg er vanlig å legge litt ekstra trykk på det tredje verset, er det flere ting som kan peke i retning av at vers 3.5 og 6 vil kunne være det mest fremtredende i salmen når den synges. I analysen av salmen gjennom det lyriske jeg og i lys av de ulike gudsbildene, har jeg funnet at en kan finne igjen mange ulike gudsbilder i salmen, alt etter hvordan en tolker den. I mange av tolkningene er det imidlertid noen deler av salmen som ikke får mening i sammenheng med vedkommende gudsbilde. Noen av tolkningene kommer derfor mindre godt til rette med viktige elementer i salmen enn andre. I lys av et par av de usunne gudsbildene, vil linjene om håp i det hinsidige, om uttrykk for svakhet, bønnen om at Gud vil gi mot og om kjærlighetens trøst, i stor grad ikke få mening. Dette gjelder særlig dødens gud. I møte med oppdragsgiverguden vil det også gi lite mening å gi uttrykk for svakhet og be om mot. I lys av de sunne gudsbildene, blir det vanskelig å forklare hvordan Guds kjærlighet kan slå, mange vil også ha problemer med å forklare at den kan skape tårer og ta. Det er likevel noen gudsbilder som ikke nødvendigvis vil få de store forklaringsproblemene. Bildet av Gud som nådens og kjærlighetens Gud, rommer nettopp dette med at Guds kjærlighet kan gjøre vondt. Den kan gjøre vondt når et menneske innser at det har gått hele livet og lett etter en kjærlighet som hele veien har vært å finne hos Gud. I den forstand kan det forklares at Guds kjærlighet kan såre oss. Måten det uttrykkes i salmen, gjør det likevel ikke helt uproblematisk med en slik forklaring, og særlig 3.6 og 3.8. Bildet av Livets Gud legger ikke så mye vekt på det vonde som skjer i denne verden. I alle fall er det i det gudsbildet ikke noe behov for å forklare det. Det viktigste er at Gud har ordnet det slik at døden ikke blir det siste. Fokuset på himmelen og livet etter døden er det viktigste. Vårt liv her på jorden er kun midlertidig. Her vil det likevel være vanskelig å skulle forklare det vonde som skjer med at det kommer fra Gud. Den demoniske dommeren og regnskapsføreren er også gudsbilder som vil kunne komme godt til rette med salmen.

4.2 Det lyriske jeg og det lesende jeg

I følge Iser og resepsjonestetikken, skapes en teksts mening i samspillet mellom teksten og leseren, og tekstens ubestemtheter skaper rom for innlevelse hos leseren og større medvirkning i meningsskapingen. En tekst med mange ubestemtheter er en åpen tekst.

Lyriske tekster vil ofte være ganske åpne, med mye rom for innlevelse og medvirkning. Ut fra analysen kan en se at denne salmen vil kunne få helt ulike betydninger ut fra hvem som leser. Frielingsdorf og Shea sine teorier peker på at det finnes utallige forskjellige bilder av Gud, og at ens gudsbilde ofte vil gjenspeile ens barndom og oppvekst, og ofte ens relasjon til foreldre. Denne teksten gir mulighet for at folk med ulike gudsbilder og ulike livserfaringer kan leve seg inn og medvirke i meningsskapingen.

Det lesende jeg

Det som et lesende/syngende jeg kan møte igjen av teksten er erfaringer som også vil ha vært med på å forme ens gudsbilde. Det er ens egne erfaringer med Gud som også vil møte denne teksten og være med på å gi den mening. Hva det vil si å gå Guds veier, tenke Guds tanker osv, avhenger av hva slags gudsbilde en har. I dette avsnittet vil jeg skrive om de ulike gudsbildedimensjonene, hva jeg har funnet i analysen og se videre på hvilke muligheter salmen åpner for tolkning. Jeg vil også si litt om hvilke deler av salmen som i særlig grad kan trigge de ulike gudsbildene og kanskje oppleves ekstra sårt for mennesker med ulik erfaring, og eventuelt hvilke deler av salmen som ikke så enkelt kan skape mening innenfor gudsbildet.

4.2.1 Den demoniske dommeren – Nådens og kjærlighetens Gud

Den demoniske dommeren

Salmen vil kunne åpne flere muligheter for å lese den i lys av et gudsbilde som den demoniske dommeren. Et liv som er preget av et forhold til en gud som en oppfatter som en nådeløs dommer som straffer uavhengig av motiv eller lignende, kan leses inn i denne salmen. Et subjekt som velger å underkaste seg denne guden, som ønsker å gjøre så godt det kan, som klamrer seg fast til et håp: Når det lyriske jeg uttrykker at det får flere håp i ”himlen” for hvert håp som dør i dette livet, kan det i denne sammenheng henge tett sammen med at en klarer å gjøre opp for seg. Det er altså håpet om å slippe straff ved livets slutt. Håpet i himmelen er ikke for alle, kun for dem som får dette til. Alt en klarer å ofre, enten ved at en straffer seg selv eller i selvoppholdelse for å gjøre rett i forhold til den demoniske dommeren, gir en et større håp i himmelen. Morgenrøden ligger der, bak all tvil og all sorg. Den grenseløse

kjærligheten spør ikke etter motiv eller forklaring. Ingen slipper unna straff, ingen slipper unna kravet om å gjøre opp for seg. Og ingen misgjerninger, uansett hva motivet for gjerningen er, slipper unna å måtte bli straffet. Og den grenseløse kjærligheten slår. Linje 3.6 er muligens den linjen som i sterkeste grad kan trigge erfaringer av å ha blitt straffet, og av å ha fått en streng oppdragelse av en autoritær forelder. Guds sterke hånd i første vers, kan enkelt sees i sammenheng med denne handlingen. Den slår – straffer. Dette kan lede folk i retning av en tanke om at Gud straffer fysisk. For dem som har opplevd en far som har straffet dem fysisk, kan dette oppleves ekstra sårt. Straffeperspektivet vil kunne gjøre seg gjeldende for hele salmens innhold: En forsøker å underkaste seg Gud for å unnslipe straff, og det himmelvendte håpet er uttrykk for et håp om at himmelen også kan gjelde for subjektet. Men før det venter det bot og straff. Jo mer en klarer å leve etter Guds vilje, jo mer en klarer å gjøre opp for seg, jo større blir håpet om himmelen.

Nådens og kjærlighetens Gud

Salmen vil også kunne åpne mange muligheter for å lese den i lys av nådens og kjærlighetens Gud. Her er det et liv som leves i tillit til Gud. Og i etterfølgelse, takknemlighet og hengivenhet. Sammenhengen mellom håpet som dør her nede og håpet i himlen, kan ligge i våre misgjerninger, i vår synd og nåden vi møter på tross av den. Når en er svak, når en synder, når en avviker fra Guds veier, da kan nåden vise seg sterkeste, da kan en få et sterkere fokus på den, da blir nåden ekstra viktig. Den grenseløse kjærligheten i det tredje verset, er som nevnt grenseløst nådig; det motsatte av hva den er hos den demoniske dommeren. De tusen stjernene den kan tenne, er for subjektet, til tross for alt subjektet kan ha gjort som ikke gjør det fortjent til den. At kjærligheten kan skape tårer, trenger ikke å være noe vondt, men ut fra konteksten kan det virke som om det er det som er tenkt. Det kan forklares at kjærligheten volder smerte, ved at det er smertefullt å møte en så sterk kjærlighet, og se livet en har levd i lys av den. En kan lese en slik mening inn i det tredje versets siste linjer. Likevel, ”den leger såret som den slo”, kan også leses som en aktiv handling, og denne setningen vil derfor kunne oppleves meningsløs, eventuelt bringe inn noe nytt hos subjektet.

Sammenfatning

Den nådige, kjærlige Gud gir et helt annet perspektiv på salmen enn den demoniske dommeren. Salmen vil kunne tolkes ganske meningsfullt i lys av begge disse gudsbildene. Likevel, det oppleves som om det er en betingelse for håpet i himmelen, for morgenrøden.

Håpet i himmelen ser ut til, på en eller annen måte, å henge sammen med at livet er vondt. Og morgenrøden ser ut til å henge sammen med at en klarer å lære seg Guds tanker å kjenne. Og så det siste verset, som kanskje skaper de største problemene av alle. Det gir et inntrykk av at Guds kjærlighet vil forårsake vonde ting, før det kan bli helt godt, og det legges stor vekt på våre tap. Om salmen skulle plasseres i denne dimensjonen, ville jeg finne den et sted mellom det usunne og det sunne gudsbildet. For håpet som uttrykkes, viser seg ganske sterkt, særlig i det siste verset. Kanskje vil en likevel kunne tenke at det henger sammen med hva slags liv det lyriske subjektet har levd. Et liv som kan oppleves som preget av håpløshet, smerte, tvil og angst. Og at til sist vil det være verdt det, for til sist, etter straffen, venter trøsten, venter det som er godt og en vil få mer enn en har mistet. Disse tingene sees helt annerledes i lys av nådens og kjærlighetens Gud, men den ene setningen som skaper problemer der er 3.6.

4.2.2 Dødens gud – Livets Gud

Dødens gud

Dødens gud kan også leses inn i salmen, og det er flere linjer som kan invitere til innlevelse og forsterke enkelte ting hos en som har et bilde av Gud som dødens gud. Den totale underkastelsen er tydelig – la meg gå dine veier *trøstig* skritt for skritt. Om Gud oppleves som uforutsigbar er det mange ting i salmen som vil kunne tolkes som en mistillit hos subjektet og som en følelse av at gud er vennlig og uvennlig om hverandre når han finner det for godt, og at livet når som helst kan ta slutt. Dette gir konsekvenser for tolkningen av Guds sterke hånd, og det siste verset kan særlig trigge en følelse av at Gud er uforutsigbar. Han kan finne på å slå i det ene øyeblikket, og i det neste øyeblikk kan han trøste. Det er ikke godt å si hva en kan møte. I avsnittet om dødens gud, forteller Frielingsdorf om en anorektisk nonne som har blitt misbrukt av sine foreldre, seksuelt av sin far.⁵¹ Uforutsigbarheten hos foreldre som i det ene øyeblikket slår, eller verre, og i det neste øyeblikket sier at de er glad i en, kan en overføre på Gud, og dermed kan møtet med disse linjene i salmen være smertefulle og forsterkende for et slikt gudsbilde. Salmen kan også underbygge et inntrykk av at en er nødt til å føye seg Gud fullstendig for å forsøke og ikke provosere ham. Når det gjelder det himmelske håpet, kan det være at en sitter med en følelse av at ikke gjelder en selv. Uansett er det betinget, og betingelsen kan ligge i at en ikke provoserer, og går gjennom livet så umerkelig for gud som mulig. Salmen vil kunne leses som en desperat bønn. En bønn i dødsangst og håpløshet. Det i

⁵¹ Frielingsdorf 2006: 78-80

salmen som kanskje ikke er så gjenkjennelig her, er bønningen om at Gud skal kalle motet frem. Det faktum at en tør å vise svakhet for Gud, og at en kan tenke seg at Gud vil tolerere dette, og gi en det en trenger.

Livets Gud

Om en sitter med erfaringer som gir en en tro på at Gud gir liv, også ut over den fysiske død, vil en ikke lese inn i salmen en betingelse for hvem som får komme til himmelen, ikke noen andre betingelser enn en tro på Gud og på at han har gitt sin Sønn for at vi skal ha evig liv. Håpet i himmelen er ikke avhengig av at ens håp på jorden dør. Men her kan det forstås som at håpet blir sterkere og viktigere om livet her er vanskelig og vondt, og en kan også forstå det som at en vil møte igjen i himmelen de en mister her på jorden. Salmen kan tolkes som et uttrykk for at subjektet vil tro på Livets Gud og på at det til slutt vil ende med liv, etter den fysiske død. Og det er en rimelig tolkning at det uttrykkes en tro på at det til slutt vil ende godt. Det er ikke nødvendigvis noen store problemer i møtet mellom salmen og Livets Gud. Det aller viktigste er troen på at livet går ut over vår fysiske død; at Gud har sørget for at etter døden, venter evig liv. Etter vår liv her og nå, som kan være fylt av mye smerte og sorg og håpløshet, kommer det et liv som er godt. Dette er tema i det tredje verset. Uansett hvor vondt ting kan oppleves her og nå, vil det gode i himmelen veie opp for det, og vel så det. Guds grenseløse kjærlighet gir oss mer enn den har tatt. I dette gudsbildet, er det viktigste å fokusere på at det finnes et liv etter døden og at dette kan vi være forsikret om at vi får del i. Et motsvar til et gudsbilde, der en tror en kun lever på nåde og livet kan mistes når som helst.

Sammenfatning

Her står spenningen mellom hvorvidt en lever på nåde, eller om en lever fullt ut og kan forvente seg å leve et liv også etter den fysiske død. Salmen vil i stor grad kunne gi mening både i det ene og det andre gudsbildet, og store deler av dens innhold vil gi mening i begge sammenhenger. Her er det kanskje først og fremst tolkningen i lys av dødens gud som kan møte på noen problemer. Det håpet til et liv etter døden som uttrykkes, kan sies å være en forventning. Det er i alle fall ganske sterkt. Et barn av dødens gud, vil muligens ikke kunne sitte med en slik forventning, men heller med en følelse av at livet etter døden er noe som ikke eksisterer for en selv. Og det er heller ikke sikkert en ville gått til Gud med sine svakheter og bedt om å få styrke fra ham med et gudsbilde som sier at Gud ikke tåler svakhet. Men særlig det siste verset, kan forstås nettopp som at Gud er uforutsigbar. Om en skulle

plassert salmen i denne dimensjonen, ville den kunne helle mer mot Livets Gud, fordi det viktigste her er håpet om et evig liv, og det som er vanskelig og vondt kan holdes opp mot dette håpet, og dette kan blekne litt. Dermed vil fokuset på livet og på det gode som følger det vonde, være viktigst. Samtidig vil tanken om en uforutsigbar dødens gud, gjøre at de vanskelige linjene i det siste verset, får en slags forklaring.

4.2.3 Regnskapsføreren – Den gode hyrde

Regnskapsføreren

Regnskapsføreren erfares som en gud som gransker og kontrollerer alt en gjør. En slik erfaring fører igjen til at noen blir overdrevent samvittighetsfulle, samtidig som de sliter med frykt og skyldfølelse overfor gud. De tror at gud vil straffe hvert minste feiltrinn. Slike erfaringer kan bekreftes av salmen. Frielingsdorf forteller om en mann hvis liv ble viet til Gud av hans foreldre. De holdt øye med at han ikke syndet, og hvis han gjorde det, fikk han streng beskjed om at slik kunne han ikke gjøre. Han startet å lide av tvangstanker og panikkangst.⁵² Linjene ”... og gå dem trøstig skritt for skritt” og ”aldri feil på målet ser” kan være noe som understreker en tro på, og forventning om, at hvert skritt en går må være riktig, at feil og svakhet ikke aksepteres, og dette er linjer som kan trigge slike erfaringer som denne mannen sitter med. Videre kan uttrykket ”din sterke hånd” sett i sammenheng med ”og leger såret som den slo”, underbygge frykten for denne guden, og årsaken til at det er så viktig nettopp å ikke trå feil. Et håp om himmelen oppleves som noe betinget. En kan ikke gjøre feil, og må ofre mye for at en skulle kunne ha et håp om å få del i himmelriket.

Den gode hyrde

Om en erfarer at Gud er en god hyrde som passer på en, vil hans veier være trygge å gå. Der vil Gud gi en det en trenger, passe på at en ikke går seg vill og om en gjør det, vil han lete til han finner en igjen. Det i salmen som særlig kan underbygge Den gode hyrde og hans omsorg for sine sauer, er den sterke hånden som leder. En hånd en kan følge, en hånd en kan holde i. ”Den gode hyrdens sauer” kan inviteres til innlevelse i en Gud som leder dem på veien, viser dem hvor de skal gå, gir dem det de trenger, gir dem en hånd de kan holde i og leder dem like til himmelen. Håpet i himmelen ligger der som noe en får av å følge Den gode hyrde. Han vil

⁵² Frielingsdorf 2006: 91-95

lede en dit. Han vil også være til stede på veien dit, også i de tingene som er vanskelige og tunge. Han viser omsorg. Men om en sitter med en tro og et gudsbilde som sier at hos Gud er det trygt, hos ham blir du beskyttet fra fare, han passer på, blir igjen det siste versets siste del vanskelig å forstå. For her passer det ikke inn med en forestilling om at Guds kjærlighet kan såre, at den kan slå, en tanke om at Gud står bak også det som er vondt, det er ting som vanskelig kan forklares.

Sammenfatning

I denne dimensjonen er det Guds veier, og hva det vil si å gå dem, som særlig havner i fokus. Under regnskapsføreren blir en kontrollert, og en kan være redd for å trå feil. Under Den gode hyrde kan denne veien være trygg og god, en vil bli passet på i den forstand at en blir beskyttet mot fare. Den sterke hånden får to helt ulike betydninger i disse gudsbildene, og her også står det i spenningen mellom frykt og mistillit på den ene siden og trygghet og tillit på den andre. I denne dimensjonen, vil gudsbildet av regnskapsføreren støte på færrest problemer. Det stemmer ikke overens med Den gode hyrde at han vil slå osv. Han er opptatt av å beskytte fra fare, skade, utrygghet og ikke påføre sauene sine noe skade eller gjøre dem utrygge selv. Dette er det ulven som gjør.

4.2.4 Oppdragsgiverguden – Fruktbarhetens Gud

Oppdragsgiverguden

Om en har gjort erfaringer som får en til å tro at Gud krever og forventer vil en kunne se Guds vei som en lang og krevende vei der en hele tiden må prestere og gjøre suksess for å ikke falle av. Håpet i himlen hviler på disse prestasjonene, og ens egen selvpoffrelse som kan tolkes inn i håpet som dør. Det er altså en betingelse for å kunne ha et håp om himmelen, og det er at en presterer nok og gjør stor nok suksess. Denne veien vil kunne skape angst for alle de prestasjonene en er nødt til å få til. Guds grenseløse kjærlighet vil en kunne se som et forbilde. Når det lyriske jeg ber om å få lære denne kjærligheten å kjenne, kan det oppfattes som om det ønsker å strekke seg etter selv å utøve en slik kjærlighet. Det vil bli vanskelig å sette grenser for seg selv. Et ord som ”grenseløs” vil nettopp kunne trigge en forståelse av at en stadig må strekke seg. Dette kan særlig underbygge er misforstått forståelse av nestekjærligheten der en skal ”elske sin neste, men ikke seg selv”. Det kan bli et fokus på at en selv skal ”adoptere” denne kjærligheten og ikke på at Gud viser denne kjærligheten til en

selv. En kan sitte med en forståelse av at den kjærligheten strekker seg langt og godtar mye, men dette gjelder ikke en selv. Fokuset vil altså ligge på hva en selv skal få til på Guds veier, og ikke på hva Gud gir en på disse veiene. Og frelse vil en kun oppnå om en presterer nok og klarer å tilfredsstille en gud som i grunn ikke lar seg tilfredsstille.

Fruktbarhetens Gud

Å gå Guds veier i lys av Fruktbarhetens Gud, får et helt annet perspektiv, der en hele veien opplever å få det en trenger. Sammenhengen mellom håpene som dør og håpene i himmelen vil kunne gi mening, som nevnt, i det at nåden og en ubetinget frelse oppleves sterkere om en er svak, og ute av stand til å ”gi noe tilbake”. Erfaringer som gir en et slikt gudsbilde kan trigges særlig av de linjene som gir uttrykk for at Gud gir en ting en trenger. Alt en har fått, er gitt av Gud. Bønnen til Gud om at han må kalle motet frem, gir god mening i lys av dette gudsbildet, og noe som kan være en naturlig ting å be om hvis en ser sine oppgaver som noen som skjer i samarbeid med Gud, og noe en gjør med de evner og muligheter en har fått av ham. Derimot blir det vanskelig med en forestilling om at Guds kjærlighet aktivt sårer mennesket på noen måte. For fruktbarhetens Gud gir også mennesket rom for svakhet, for synd, for sykdom. Gud ønsker at en skal bruke sine evner og muligheter som er gitt en, og dette i samarbeid med ham. Han venter ikke at en skal prestere mer enn en er i stand til.

Sammenfatning

Her vil det, for et barn av oppdragsgiverguden, kunne bli vanskelig å leve seg inn i at en kommer til Gud med sin svakhet og ber om at han skal gi en noe en trenger, som vi finner i 2.3-4. Men salmen gir rom for å tenke at frelsen er betinget, og i denne sammenheng, altså noe en må jobbe for og gjøre overdrevent gode prestasjoner for å kunne oppnå. I lys av Fruktbarhetens Gud, blir det vanskelig å komme til rette med at det på den ene siden skal være en sammenheng med de ”håp som dør her nede” og håpene i himmelen, i denne sammenheng at frelsen er ubetinget og nåden oppleves sterk når en er svak, og på den andre siden at Gud kan slå. Salmen havner et sted i mellom disse gudsbildene.

4.2.5 Oppsummering

I alle de usunne gudsbildene, ligger det erfaringer av at en må fortjene frelsen. Hva som må til for å fortjene denne frelsen, har de forskjellige usunne gudsbildene ulike svar på, og et barn

av dødens gud, vil muligens føle at frelsen ikke er til for en selv. Salmen kan være med på å gi uttrykk for en slik betinget frelse. I 1.7-8 skapes det en sammenheng mellom håpet som dør her nede og håpet i himmelen. I 2.7-8 er ordet *da* noe som kan skape en sammenheng med hva en opplever i livet og hvorvidt en kan forestille seg morgenrøden. Disse tingene kan sees i et helt annet perspektiv ut fra de sunne gudsbildene som også kan gi mening. Sammenhengen her vil være at håpet blir ekstra viktig, eller sterkt, om livet ikke går helt slik en hadde ønsket, eller en ikke får til like mye som en gjerne skulle. Og troen på at det kun kreves en tro for å bli frelst, at Guds kjærlighet er ubetinget, kan oppleves ekstra viktig og sterk når en selv er svak. Men det er nettopp her at det siste versets 6. linje blir vanskelig å forstå. For om Guds kjærlighet er grenseløs, i den forstand at den er ubetinget, og frelsen er for alle som tror, da blir det vanskelig å forklare hvorfor Guds kjærlighet står bak vonde ting, hvorfor Guds kjærlighet også kan straffe eller ramme. I de fleste av de sunne gudsbildene, sies det også noe enten om hvem som kan ramme eller i alle fall om at Gud ikke står bak den smerte og lidelse som blir påført en, men heller vil være tilstede i det som er vondt og at han ikke ønsker sine barn noen smerte og lidelse.

4.3 Hvordan salmen er oppfattet gjennom salmens plassering i salme- og sangbøker og i omtaler av den

I diskusjonen vil jeg også trekke inn andres tolkninger å se hva folk vektlegger i deres forståelse av salmen. Salmens plassering i ulike sangbøker, vil også kunne være med på å si noe om folks oppfatning av salmen. Dette er en salme som er kjær for mange, men jeg har gjort noen oppdagelser i omtaler av salmen, særlig med blick på salmens mest problematiske linjer, som kan gi et interessant perspektiv til min oppgave.

4.3.1 Plassering i ulike sangbøker

”Lær meg å kjenne dine veie” er plassert under ”kapittelet” ”Guds omsorg” i Den norske salmebok, både i NoS og S13. I Danmark har, som tidligere nevnt, salmen aldri hatt en plass i Den Danske Salmebog, men den er med i ”Sange og salmer” som er en felles hovedsangbok for de fire organisasjonene: Luthersk Mission, Evangelisk Luthersk Mission, Kristeligt Forbund for Studerende og Indre Mission, og denne boken kom ut i 2014⁵³. Her har den kommet inn under ”Det personlige kristenliv” og videre under ”Kristi etterfølgelse”, og de har

⁵³ <http://www.sangeogsalmer.dk>, sett 31.12. 2014

brukt en norsk folkemelodi som melodi, mest sannsynlig den vi bruker i Norge.⁵⁴ Den har også lenge hatt en plass i ”De unges sangbok”, både i utgivelsen i 1973 og i 1985, her med en melodi av Johs Beck.⁵⁵

4.3.2 Tolkningen av salmen i omtaler på blogger, i menighetsblader og i Nytt norsk salmeleksikon

Flere har denne salmen som sin favoritt. Ei skriver i menighetsbladet til Kirken i Averøy under spalten ”Min salme” at hun opplever den veldig trøstende. Jeg siterer hva hun sier om salmen:

”Første verset minner meg på at jeg må få hjelp til å være trofast og jeg må stole på at Gud viser vei. I andre vers lyder teksten: «Lær meg å kjenne dine tanker, og øves i å tenke dem!» og senere har vi: «Men lær meg fremfor alt å kjenne din grenseløse kjærlighet.» Noe så vanskelig! Og heldigvis ikke noe vi behøver å gjøre på egenhånd. Nettopp dette er noe av det fine ved denne teksten. At det er en bønn om å få hjelp til å bli kjent med Gud og å bli mer lik Gud i tanker og i kjærlighet, Vi blir ikke nødvendigvis ført utenom prøvelser, men vi kan be om å få mot til å takle de. Og det viktigste av alt, nemlig å bli kjent med Guds grenseløse kjærlighet til oss mennesker.”

56

Dette er en salme som er sterk for mange. Også når det gjelder historien om familien som var ute og misjonerte i Sør-Afrika og som mistet en datter. Alle de omtaler jeg har lest av salmen tyder på at folk finner trøst i den. På én blogg leser jeg at 1.7-8 oppfattes som om håpet aldri tar slutt. Et sted leser jeg om forståelsen av 3.7-8 som at Guds grenseløse kjærlighet stråler frem midt i det ufattelige og vonde. I min søken etter omtalelser av salmen på internett, har jeg kun funnet positive omtaler av salmen. Det var vanskelig å finne noe når jeg søkte på dansk, der salmen opprinnelig kommer fra, men denne salmen har aldri hatt noen plass i den danske salmebok.

⁵⁴ <http://www.sangeogsalmer.dk/sang.php?id=464>, sett 31.12.2014

⁵⁵ http://teol.ku.dk/cfk/dokumenter/PBC_Salmerne_i_folkelige_sangb_ge.pdf og <https://bibliotek.dk/da/work/870970-basis:07969295>, sett 31.12.2014

⁵⁶ <http://www.kirkeniaveroy.no/Portals/0/2012%20Høst-nettutgave1-16.pdf>, sett 31.12.2014

4.3.3 Nytt norsk salmeleksikon

I nytt norsk salmeleksikon skrives det:

”Salmen er en utpreget bøttesalme, rik på metaforer. Hver av originalens tre strofer begynner med ”lær meg...”. Salmens adressat forblir unevnt inntil str 2,6. Gud nevnes kun denne ene gangen. Strofene kretser om temaene Guds veier (str 1, jf. Jes 2,3), Guds tanker (str 2, jf. Jer 29,11; Sal 139, 17) og Guds kjærlighet (str 3). Alt vi eier er lånt gods. Guds tanker er ikke våre tanker (Jes 55,8). Tvil og angst overvinnnes av den guddommelige kjærlighet, som ”tørre tåren” (Åp 21,4) og ”leger såret som den (kjærligheten!) slo” (5 mos 32,39; Job 5,18). Salmens – og Bibelens – gudsbilde er komplekst; det sprenger rammen for menneskelige forestillinger. Når salmen er blitt så populær i vår tid (bl.a. ble den sunget av Sissel Kyrkjebø i prinsesse Märtha Louise og Ari Behns bryllup 24.mai 2002), kan det være fordi den handler om å finne mening i det meningsløse. Grunntonen er likevel klart bibelsk, ikke allmennreligiøs.”⁵⁷

Her står det at salmens gudsbilde er komplekst og sprenger rammen for menneskelige forestillinger, og den som har skrevet artikkelen har laget et lite poeng, ved utropstegnet, ut av at det er kjærligheten som slår. Dette gir et inntrykk av at den som har skrevet artikkelen også har merket seg at dette er problematisk og vanskelig. Denne salmen er bibelsk og gir uttrykk for et komplekst gudsbilde som sprenger rammen for menneskelige forestillinger. Dette gjør at gudsbildet, på den ene side, blir vanskelig å forstå ut fra menneskelige forutsetninger. Jeg opplever selv, likevel, at det lyriske jeg gjør et forsøk på å forstå. Tolkningen som det skrives om her, at salmen handler om å finne mening i det meningsløse, har jeg møtt flere steder. Når dette er det som nevnes om salmen når NRK sender ”salmeboka minutt for minutt”, kan det være fordi de har brukt nettopp denne artikkelen som kilde.

4.3.4 Diskusjon

Det som jeg likevel opplever som problematisk i forhold til tolkninger som de omtalte fra blogger og menighetsblader, er særlig linjen om at Guds grenseløse kjærlighet ”leger såret som den slo”. Jeg har ikke kommet over noen omtaler av salmen der denne, og linjen over – ”den tørre tåren som den skapte”, er omtalt. Det er ikke sikkert at noen bevisst har unngått å

⁵⁷ Nytt norsk salmeleksikon, Trondheim 2012: bind 2: 504

tolke setningen i 3.5-6. Kanskje har de rett og slett ikke merket seg den, eller ikke tenkt over hvem som er aktøren når det gjelder slaget. Jeg kan godt forstå at håpet om himmelen, om at det venter noe godt, at det vonde vil ta slutt, er noe som kan gi trøst. Jeg kan forstå at salmen kan forstås som et forsøk på å finne mening i det meningsløse. Med denne tolkningen kan en tillegge en leser av salmen enda et perspektiv, og dette kan bli ekstra sårt. For om en forstår salmen slik, vil en del av meningen være at Gud står bak det vonde. En slik tolkning kan også forstås å uttrykke at salmen handler om å finne meningen i det vonde som skjer. Dette gir salmen verken noe konkret uttrykk for, eller avvisning av. Men den sier at alt dette vonde skjer her og nå, men det kommer noe mer, og Guds grenseløse kjærlighet skal tørke den tåren og lege det såret som den først har forårsaket. Det ender godt. Jeg vil si at en tolkning som vil gi mer mening og være mindre problematisk, sett ut fra de sunne gudsbildene, er at den handler om å finne håp i det håpløse. Og uansett vil det ende godt, med trøst, og en vil få mer enn en har mistet. Dette er likevel noe som vil stemme dårlig overens med de sunne gudsbildene, og denne trøsten kan for noen være mer vond enn god. Dette er en salme som på den ene siden, kan gi trøst og håp til mennesker som opplever livet som håpløst. På den andre siden, kan den trigge veldig vonde erfaringer og et usunt gudsbilde. For dem som ikke er så sikre på at håpet om himmelen også kan gjelde for dem, som ikke er så sikre på at det går godt til slutt, men heller tror at de må gjøre seg fortjent til det, at de må la være å provosere Gud, og heller forsøke å blidgjøre ham, og i tillegg sitter med veldig vonde erfaringer som her forstås som forårsaket av Gud, vil denne salmen kanskje ikke bringe så mye trøst og håp, men heller være veldig smertefull å møte. I de mange omtalene, virker det som om dem som har skrevet ikke har merket seg de vanskelige linjene i det tredje verset. Men nettopp disse linjene, kan det være at noen andre spesielt biter seg merke i.

Hvorvidt denne salmen burde stå i Den Norske Salmebok eller ikke, er kanskje et spørsmål som igjen burde tas opp til vurdering. Måten jeg har analysert salmen på, kunne sikkert gjøres på mange andre salmer, og en ville sikkert kunne komme fram til mange ulike forståelser også av disse. Men i denne salmen er det noen ting som veldig tydelig kan skape problemer, og trigge negative erfaringer og dermed underbygge et usunt gudsbilde. Dette er en salme som har tatt plass i allmennreligiøsiteten fordi den har blitt fremført av populære artister i viktige sammenhenger, men også fordi den har en så vakker melodi. Kanskje skulle en være mer forsiktig med hvilke salmer som blir koblet sammen med de vakreste melodiene? Uansett, denne salmen har, som nevnt i Nytt norsk salmeleksikon, et komplekst gudsbilde som er

utenfor menneskelig fatteevne, og den bør kanskje ikke møtes som en tekst som står alene, uten blikk på dens bibelske bakgrunn og teologien som ligger der.

4.4. Oppbygning

En salme som synges, vil en møte på en helt annen måte enn en tekst som leses. Dette er årsaken til at jeg gjorde en analyse av tekstens og melodiens oppbygning. For disse tingene vil i større grad styre hva en oppfatter og ikke av salmens tekst. En vil ikke møte teksten slik en ville møtt den om en leser den. Da vil en i større grad merke seg alt som står skrevet. I analysen av tekstens oppbygning fant jeg at det tredje verset skiller seg ut i hvordan det er bygd opp tematisk. En kan si at det topper seg i det tredje verset og særlig i siste del. Fordi det skjer noe nytt og annerledes i det tredje versets siste del, vil dette kunne gjøre teksten ekstra tydelig. At de to første versene er parallelle, og at den samme tematiske oppbygningen kan finnes igjen også delvis i det tredje verset, kan også gjøre at en først og fremst merker seg ekstra godt det som gjentas. I melodiens oppbygning blir det tydelig at den tredje frasen, 5. og 6. linje er der melodien er på topp, og en kan dermed, om en setter sammen tekst og melodi, se at 5. og 6. linje i det tredje verset blir det som kommer tydeligst fram i salmen. Altså bygger teksten og melodien opp til dette ”høydepunktet” der teksten er på det mest problematiske.

5 Konklusjon

I denne avhandlingen har jeg forsøkt å svare på hva som kan skje i møte mellom ulike typer gudsbilder og salmen *Lær meg å kjenne dine veie*. Denne salmen gir rom for tolkning ut fra mange ulike typer gudsbilder, både de sunne og de usunne. Særlig åpner de problematiske linjene 3.5 og 6 for en meningsfull tolkning i lys av usunne gudsbilder. Det er også noen ladede begreper i salmen, "*din sterke hånd*" og "*din grenseløse kjærighet*" som en kan tolke veldig ulikt ut fra forskjellige typer erfaringer. Hvordan en tolker det siste av disse begrepene, særlig ut fra hva en forbinder med ordet 'grenseløs' vil få mye å si for hva en legger i resten av det tredje verset, og muligens i resten av salmen. Denne salmen har fått stor betydning for mange, og noen vanlige tolkninger av den er at den er et forsøk på å finne mening i det meningsløse, og i Den Norske Salmebok, er den plassert under kapittelet "Guds omsorg". Hvis en har en forståelse av at salmen gir uttrykk for Guds omsorg, leses salmen nettopp i lys av et sunt gudsbilde. Men om den samtidig omtales som et forsøk på å finne mening i det meningsløse, og en tar hele salmens innhold i betraktning, også de problematiske linjene i det tredje verset, vil en havne i en spenning mellom et sunt og et usunt gudsbilde. En vil da, kanskje uten at en er klar over det, si at Gud også forårsaker det som er vondt, og at det ligger en mening i dette.

I møte mellom denne salmen og gudsbilder har jeg sett at denne salmen kan trigge negative erfaringer, underbygge usunne gudsbilder, og selv om denne salmen gir rimelige tolkninger også i lys av de sunne gudsbildene, vil den ikke kunne være med på å bringe inn nok av nye erfaringer til å lede et usunt gudsbilde, eller et gudsbilde under utvikling, mot et sunt eller voksent gudsbilde. Tolkningen "å finne mening i det meningsløse" gir også et perspektiv til salmen som vil lede i retning av de usunne gudsbildene. Om en vil si det på en måte som gir mening for å uttrykke at i denne salmen finner en trøst, kan en, heller enn å snakke om at salmen handler om å finne mening i det meningsløse, si at den handler om å finne håp i det håpløse.

Litteratur:

Frielingsdorf, Karl: *"Seek the Face of God: Discovering the power of your images of God"*, Ave Maria Press, Notre Dame 2006

Holter, Stig Wernø, Ragnar Grøm og Vigdis Berland Øystese (red.): *"Nytt norsk salmeleksikon"* bind 2, Tapir Akademiske Forlag, Trondheim 2012

Homans, Peter: *"Transference and transcendence: Freud and Tillich on the nature of personal relatedness"*, Journal of Religion 46, no.11, pt.2, 1966

Iser, Wolfgang "Tekstens appelstruktur" (1975). I M. Olsen og G. Kelstrup (red.): *Værk og leser. En antologi om receptionsforskningen* Borgens Forlag, Holstebro 1996 s. 102-133.

Iser, Wolfgang: *"The Act of Reading: A theory of aesthetic response"*, The Johns Hopkins university press, Baltimore and London 1978

Kittang, Atle og Asbjørn Aarseth: *"Lyriske strukturer: Innføring i diktanalyse"*, Universitetsforlaget, Oslo 1968

Lothe, Jakob, Christian Refsum og Unni Solberg: *"Litteraturvitenskapelig leksikon"*, Kunnskapsforlaget, Oslo 1997

Shea, John J.: *"Finding God Again: Spirituality for adults"*, Rowman & Littlefield publishers, inc., Oxford, 2005

Stoveland, Bjarne: *"Alle tiders sanger"*, Lunde forlag, Oslo 2000

Svensen, Åsfrid: *"Tekstens mønstre: innføring i litterær analyse"*, Universitetsforlaget, Oslo 1985

Østergaard, Carl V. og Vilhelm Østergaard: *"Illustreret dansk Literaturhistorie: Danske digtere i det 19de aarhundrede"* Gyldendalske Boghandel Nordisk Forlag, København og Kristiania 1907

<https://bibliotek.dk/da/work/870970-basis:07969295>, sett 31.12.2014

<http://www.kirkeniaveroy.no/Portals/0/2012%20Høst-nettutgave1-16.pdf>, sett 31.12.2014

<http://www.musikkteori.net/2010/11/29/2-varianter-av-mollskalaen-harmonisk-moll-og-melodisk-moll/>, sett 18.12.2014

<http://www.sangeogsalmer.dk>, sett 31.12. 2014

<http://www.sangeogsalmer.dk/sang.php?id=464>, sett 31.12.2014

http://teol.ku.dk/cfk/dokumenter/PBC_Salmerne_i_folkelige_sangb_ger.pdf, sett 31.12.2014